

คู่มือ

อาสาสมัคร

นักสิทธิมนุษยชนหญิงรุ่นใหม่
ในจังหวัดชายแดนใต้

คู่มือ

อาสาสมัคร

นักสัทธรมนุษยชนหญิงรุ่นใหม่
ในจังหวัดชายแดนใต้

ผู้เขียน

สมชาย หอมลออ
บุรฉัยณี อูมา

ภาพประกอบ

อัญมณี แก้วอะโอบ

คำนำ

มูลนิธิพัฒนาวัฒนธรรมและองค์กรภาคีทำงานในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนใต้มาตั้งแต่ปี 2550 พบว่านับจากเหตุการณ์การปล้นปืนที่ค่ายปิเหล็ง จังหวัดนราธิวาสในปี 2547 เป็นต้นมา ประชาชนทั้งชาวพุทธและมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้จำนวนมากได้ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงและการละเมิดสิทธิมนุษยชนตลอดมา ทั้งจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนและกลุ่มติดอาวุธที่ไม่ใช่รัฐ

หลายปีที่ผ่านมาเมืองค์กรภาคประชาสังคมเกิดขึ้นมากมายเพื่อมาเติมเต็มการปกป้องคุ้มครองสิทธิของประชาชนในด้านต่าง ๆ เพราะรัฐยังไม่สามารถทำหน้าที่ในการปกป้องและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรัฐนำกฎหมายพิเศษมาบังคับใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรง การกระทำของเจ้าหน้าที่บางภาคส่วนส่งผลกระทบต่อ จำกัด ลิดรอน หรือละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนเกินสมควร หรือละเลยการปกป้องคุ้มครองและแก้ไขเยียวยาการละเมิดสิทธิ ด้วยเหตุผลดังกล่าวองค์กรภาคประชาสังคมจึงมีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือ สนับสนุน ติดตาม หรือเรียกร้องให้หน่วยงานและเจ้าหน้าที่รัฐหลีกเลี่ยงการกระทำอันอาจเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน และทำหน้าที่แก้ไขเยียวยาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้น โดยมูลนิธิและเครือข่ายได้จัดทำคู่มือฉบับนี้ขึ้นเพื่อให้อาสาสมัครนักสิทธิมนุษยชนหญิงที่ทำงานด้วยจิตอาสาภายใต้องค์กรภาคประชาสังคมต่าง ๆ ทำความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชนและบทบาทหน้าที่ของตนในการทำงาน เพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้กับผู้ได้รับผลกระทบ

บทนำ

สถานเอกอัครราชทูตแคนาดาในประเทศไทยได้สนับสนุนสันติศึกษา และงานวิจัยว่าด้วยสันติภาพ การส่งเสริมเสรีภาพในการนับถือศาสนา การฝึกอบรมทักษะสำหรับผู้หญิงและกลุ่มช่วยเหลือเหยื่อยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ผ่านทุนแคนาดาเพื่อโครงการริเริ่มในท้องถิ่น (Canada Fund for Local Initiatives- CFLI) สถานเอกอัครราชทูตยังได้สนับสนุนงานของมูลนิธิพัฒนาวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมความเข้าใจข้ามวัฒนธรรมในด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน หนังสือเล่มนี้เป็นการสนับสนุนที่สำคัญต่อการดำเนินงานอันต่อเนื่องของมูลนิธิเพื่อเสริมสร้างพลังให้กับนักปกป้องสิทธิมนุษยชนสตรีในการทำงานส่งเสริมสิทธิความเท่าเทียมและความยุติธรรม ในขณะที่พวกเขาเองก็ตกอยู่ในสถานการณ์ถูกเลือกปฏิบัติและความรุนแรงด้วยเหตุแห่งเพศ

หนังสือเล่มนี้ให้คำแนะนำที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ ไม่เพียงเฉพาะกลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชนสตรีเท่านั้น แต่รวมถึงบุคคลทั่วไปและชุมชนที่ต้องการส่งเสริมการติดตามสถานการณ์สิทธิมนุษยชน การบันทึกข้อมูล และการส่งเสริมสิทธิของพวกเขาเพื่อขับเคลื่อนนโยบายและส่งเสริมความพยายามสร้างสันติภาพในภูมิภาค

เส้นทางสู่การปรองดองนั้นอาจจะยาวนาน แต่หนังสือเล่มนี้และงานของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนสตรีที่หนังสือเล่มนี้สนับสนุน ถือเป็นก้าวสำคัญของการพัฒนา ความเจริญรุ่งเรือง และการสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนของทุกคนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้

Donica Pottie

เอกอัครราชทูตแคนาดาประจำประเทศไทย กัมพูชา และลาว

สารบัญ

บทที่หนึ่ง ที่มาและวัตถุประสงค์ของคู่มือ	1
1. ทำไมต้องมีคู่มือสำหรับอาสาสมัครนักศึกษาสิทธินุชชนหญิงจังหวัดชายแดนใต้?	3
2. นักสิทธิมนุษยชนคือใคร?	5
3. อาสาสมัครสิทธิมนุษยชนหญิง (อสนย.) คือใคร?	6
บทที่สอง สิทธินุชชนกับรัฐ	9
1. มนุษย์ทุกคนมีสิทธินุชชนติดตัวมาแต่กำเนิด	11
2. รัฐมีอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมและปกป้องคุ้มครองสิทธินุชชน	12
3. กฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายในประเทศด้านสิทธินุชชน	13
4. รัฐบาลไทยมีหน้าที่ปฏิบัติตามพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศ	15
5. ประชาชนเสียภาษีเพื่อให้รัฐใช้เป็นงบประมาณในการส่งเสริมและปกป้องสิทธินุชชน	16
6. หลักนิติธรรม/นิติรัฐ	17
7. เจ้าหน้าที่รัฐจะใช้อำนาจตามอำเภอใจมิได้ ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น	19
8. ประชาชนมีสิทธิตรวจสอบเจ้าหน้าที่และหน่วยงานรัฐ	20
9. ประชาชนมีสิทธิในการร้องเรียนการกระทำของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานรัฐ	21
บทที่สาม ปัญหาการละเมิดสิทธินุชชนในจังหวัดชายแดนใต้	23
1. สถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้ (จชต.)	25
2. การเจรจาสันติภาพ	26
3. บทบาทนักสิทธิมนุษยชนหญิง (อสนย.) ใน จชต.	26
4. การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีผลกระทบต่อสิทธินุชชน	28
5. การกระทำของกองกำลังติดอาวุธ (ซึ่งไม่ใช่รัฐ) ก็อาจมีผลกระทบต่อสิทธินุชชน	30

บทที่สี่ กฎหมาย ขั้นตอน และการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ 33

1. กฎหมายพิเศษที่ประกาศใช้ใน จชต. 35
2. กฎอัยการศึก ตาม พ.ร.บ.กฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 37
3. พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 44
4. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 48
5. การดำเนินคดีในศาลชั้นต้น ตาม ป.วิอาญา 57
6. การให้ความช่วยเหลือทางคดีในชั้นศาลอุทธรณ์
กรณีศาลพิพากษายกฟ้องในศาลชั้นต้น 61
7. การให้ความช่วยเหลือทางคดีในชั้นฎีกา 62

บทที่ห้า การดำเนินการอื่น ๆ ของ อสย. 65

1. การร้องขอความเป็นธรรม 67
2. การขอลปล่อยชั่วคราว (ประกันตัว) 68
3. กรณีมีการยึดทรัพย์สินเพื่อเป็นของกลางหรือตรวจสอบ 69
4. กรณีถูกซ้อมทรมาน 70
5. กรณีเสียชีวิตระหว่างจับกุม ควบคุมตัว 71
6. กรณีถูกเชิญเข้าร่วมโครงการต่าง ๆ ตามความสมัครใจ 72
7. กรณีถูกเชิญไปรายงานตัว 73
8. กรณีไม่ปลดหมายจับ ตามพรก.ฉุกเฉิน 73
9. กรณี ถูกเชิญตัว ักตัว ควบคุมตัวซ้ำซาก 73
10. กรณีมีเจ้าหน้าที่มาที่บ้านบ่อยครั้ง 73
11. กรณีบังคับให้สูญหาย 74
12. กรณีการขอตรวจเก็บ DNA 75
13. การเก็บเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ 76
14. การรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเบื้องต้น 76

**หลักพื้นฐาน กฎหมายพยานเบื้องต้น โดย ธีรรัฐ บุณนาค
เผยแพร่ครั้งแรกในเฟสบุค “26 ข้อกับกฎหมายพยานเบื้องต้น” 79**

บทที่หนึ่ง

ที่มาและวัตถุประสงค์
ของกลุ่มมือ

1. ทำไมต้องมีคู่มือสำหรับอาสาสมัครนักศึกษาธิมนุชยชนในจังหวัดชายแดนใต้?

1.1 จากการทำงานในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนใต้ (จขต.) มูลนิธิผสานวัฒนธรรม (มูลนิธิฯ) และองค์กรภาคีพบว่า

(1) นับแต่เหตุการณ์ปล้นปืนที่ค่ายปิเหล็ง จังหวัดนราธิวาส ในปี 2547 เป็นต้นมา ประชาชนทั้งชาวพุทธและมุสลิมใน จขต. จำนวนมาก ได้ตกเป็นเหยื่อของการละเมิดสิทธิมนุษยชนและความรุนแรงตลอดมา ทั้งจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐบางกลุ่มและกลุ่มติดอาวุธที่ไม่ใช่รัฐ

(2) รัฐยังไม่สามารถทำหน้าที่ในการปกป้องและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะรัฐบาลและกองทัพไม่เข้าใจบทบาทด้านสิทธิมนุษยชนของตน ละเลยหน้าที่ ในการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน กระทั่งในบางกรณีกลับมีนโยบายและการปฏิบัติที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน

(3) การละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยเจ้าหน้าที่รัฐ จะนำไปสู่ความไม่ไว้วางใจและการต่อต้านขัดขืนรัฐ ในทำนองเดียวกัน การใช้ความรุนแรงต่อพลเรือนโดยกลุ่มติดอาวุธที่ไม่ใช่รัฐ จะนำไปสู่การตอบโต้แก้แค้น

(4) สันติสุขและสิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกัน **ที่ใดไม่มีความเป็นธรรม มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่นั้นย่อมปราศจากสันติสุข** **ที่ใดต้องการสันติสุข ที่นั้นต้องมีความเป็นธรรมและมีสิทธิมนุษยชน**

(5) เหตุของการละเมิดสิทธิมนุษยชนและความรุนแรงมักเป็นประชาชนในกลุ่มเปราะบาง โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก ประชาชนกลุ่มนี้ถูกกดทับโดยสถานะทางสังคม วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อบางประการ และโครงสร้างหรือความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่คนในกลุ่มนี้มักตกเป็นเบี้ยล่างในสังคม จึงขาดศักยภาพในการปกป้องคุ้มครอง เรียกร้องสิทธิและแสวงหาความเป็นธรรมให้ตนเอง

1.2 เป็นความรับผิดชอบของอาสาสมัครสิทธิมนุษยชนหญิง (อสญ.) ที่จะต้องให้ข้อมูล ความรู้และคำแนะนำแก่ประชาชน หรือเป็นปากเป็นเสียงแทนพวกเขา ร่วมกับพวกเขาตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนและความรุนแรง ดำเนินมาตรการและใช้กลไกต่าง ๆ ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ เพื่อให้ผู้ถูกละเมิดได้รับการชดเชยเยียวยา ให้ข้อเสนอแนะและผลักดันให้หน่วยงานและเจ้าหน้าที่รัฐใช้อำนาจหน้าที่เพื่อปกป้องคุ้มครองพวกเขา

1.3 มูลนิธิฯ ร่วมกับภาคีเครือข่าย จัดทำคู่มือฉบับนี้ขึ้น เพื่อให้ อสญ. ใน จชต. ใช้เป็นแนวทางในการทำงานด้านสิทธิมนุษยชนต่อไป

2. นักสิทธิมนุษยชนคือใคร?

องค์การสหประชาชาติเห็นว่า แม้อำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน แต่อาจมีข้อบกพร่องหรือล้มเหลวในการทำหน้าที่ดังกล่าว จึงสนับสนุนให้ประชาชนผู้มีความรู้ ความเข้าใจด้านสิทธิมนุษยชน ให้มีความรับผิดชอบในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนด้วยตามปฏิญญาสากลว่าด้วยนักปกป้องสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ

(1) “นักสิทธิมนุษยชน” หรือ “นักปกป้องสิทธิมนุษยชน (Human Rights Defenders)” คือปัจเจกบุคคล, กลุ่มบุคคล, หรือองค์กรที่ทำกิจกรรมส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนของประชาชน เช่น ผู้เสียหายจากความรุนแรง ผู้ต้องหา หรือจำเลย โดยไม่แสวงหาประโยชน์ส่วนตน

(2) นักสิทธิมนุษยชนมีทั้งสิทธิและความรับผิดชอบต่าง ๆ เช่น

(2.1) การส่งเสริมและต่อสู้เพื่อให้เกิดการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
ขั้นพื้นฐาน

(2.2) ตรวจสอบรัฐบาล หน่วยงานและเจ้าหน้าที่รัฐ

(2.3) สืบค้นข้อมูล พยานหลักฐานเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน

(2.4) เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน

(2.5) ช่วยเหลือสนับสนุนบุคคลต่าง ๆ เพื่อให้สามารถใช้สิทธิมนุษยชนได้ ฯลฯ

3. อาสาสมัครสิทธิมนุษยชนหญิง (อสญ.) คือใคร?

3.1 ประชาชนทั้งพุทธและมุสลิมต่างได้รับผลกระทบจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นใน จซต. แม้ประชาชนกลุ่มดังกล่าว จะได้รับการดูแลจากรัฐแต่เจ้าหน้าที่รัฐอาจดูแลไม่ทั่วถึง ให้ความช่วยเหลือไม่ตรงกับความต้องการ หรือละเลย เช่น ไม่เยียวยาผลกระทบทางด้านจิตใจ โดยเฉพาะครอบครัวของผู้ต้องสงสัย ที่ถูกวิสามัญฆาตกรรม ผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้ต้องขัง บังคับสูญหาย หรือถูกทรมานหรือถูกกระทำที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ดังนั้นจึงเป็นความรับผิดชอบของ อสญ. ต้องให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้ได้รับผลกระทบดังกล่าว

3.2 มูลนิธิฯ และภาคีจึงพยายามที่จะส่งเสริมให้มี อสญ. จำนวนมาก และเสริมสร้างศักยภาพของอาสาสมัครเหล่านี้ ให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดย อสญ. ควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

(1) เป็นหญิงที่อาสาทำงานช่วยเหลือสนับสนุนผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงหรือถูกละเมิดสิทธิใน จซต. โดยไม่เรียกร้องค่าตอบแทนใด ๆ จากผู้ได้รับผลกระทบหรือญาติพี่น้องของผู้ได้รับผลกระทบ

(2) ให้ความช่วยเหลือตามหลักสิทธิมนุษยชน โดยไม่เลือกปฏิบัติ ด้วยเหตุผลทางเชื้อชาติ ศาสนา หรือสถานะอื่นใด

(3) ยึดถือแนวทางสันติวิธี ไม่สนับสนุนความรุนแรง ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

- (4) วางตนในฐานะสมาชิกที่ดีของสังคม สุภาพ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
อ่อนน้อมถ่อมตน มีความอดทนและอดกลั้น
- (5) ผ่านการอบรมที่จัดโดยมูลนิธิฯและ/หรือภาคี
- (6) ทำงานประสานกับมูลนิธิฯ ภาคี เพื่อช่วยเหลือผู้ถูกละเมิด
สิทธิหรือผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง

บทที่สอง

สิทธิมนุษยชนกับรัฐ

1. มนุษย์ทุกคนมีสิทธิมนุษยชนติดตัวมาแต่กำเนิด

1.1 สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิตามธรรมชาติ สิทธิมนุษยชนคือสิทธิตามธรรมชาติที่ทุกคนมีติดตัวมาแต่กำเนิด และไม่สามารถพรากไปจากบุคคลได้ตั้งที่ระบุไว้ใน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งประกาศเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2491 ข้อ 1. ว่า

“มนุษย์ทั้งปวงเกิดมามีอิสระและเสมอภาคในศักดิ์ศรีและสิทธิ ทุกคนได้รับการประสิทธิ์ประสาทเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันโดยภราดรภาพ”

1.2 สิทธิมนุษยชนมีหลายด้าน เช่น สิทธิพลเมืองและการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สิทธิเด็ก สิทธิสตรี สิทธิคนพิการ แรงงาน แรงงานข้ามชาติ สิทธิผู้ต้องขัง ผู้ต้องหา จำเลย ผู้เสียหาย ฯลฯ

2. รัฐมีอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมและปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

1.1 มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคม แม้มนุษย์เกิดมามีอิสระเสรี แต่สิทธิมนุษยชนจะดำรงอยู่อย่างยั่งยืนก็ต่อเมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็น **สังคม** โดยสังคมทำหน้าที่ในการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยมนุษย์ได้สร้างความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณี หลักปฏิบัติ และศาสนา เพื่อเป็นเครื่องมือของสังคมในการส่งเสริมและปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

1.2 มนุษย์จัดทำกฎหมายหรือจัดตั้งรัฐเพื่อส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน เมื่อสังคมเติบโตซับซ้อนขึ้น จารีตประเพณีและศาสนาไม่เพียงพอที่จะส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน มนุษย์จึงได้สร้าง **กฎหมายหรือรัฐ**ขึ้น เพื่อวัตถุประสงค์ให้รัฐมี **อำนาจหน้าที่** ในการ (1) **ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน** เช่น ให้บริการสาธารณสุขและโรงพยาบาลเพื่อส่งเสริมสุขภาพประชาชนและรักษาประชาชนที่เจ็บป่วย ฯลฯ (2) **ปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน** เช่น จัดให้มีตำรวจเพื่อปกป้องสิทธิในความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ฯลฯ

1.3 **กฎหมายต้องเป็นธรรม** กฎหมายจะต้องเป็นธรรมคือ **กฎหมายต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักสิทธิมนุษยชนและหลักนิติธรรม**

3. กฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายในประเทศด้านสิทธิมนุษยชน

เพื่อส่งเสริมและปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รัฐหรือประเทศต่าง ๆ ได้จัดทำกฎหมายต่าง ๆ ขึ้น ที่สำคัญคือ

3.1 **กฎหมายระหว่างประเทศ** ในช่วงของสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงและกว้างขวางทั่วโลก การละเมิดร้ายแรงถึงขั้นเป็นอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ ดังนั้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นานาชาติได้เรียนรู้ว่า หากต้องการให้โลกมีสันติสุข นานาชาติต้องยอมรับหลักการสิทธิมนุษยชน ดังนั้นสหประชาชาติจึงได้นำหลักสิทธิมนุษยชน มาบันทึกไว้เป็น **ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งองค์การสหประชาชาติ** และประกาศใช้เมื่อ 10 ธันวาคม 2491 ต่อมาสหประชาชาติได้สนับสนุนให้นานาชาตินำหลักการในปฏิญญาฯ มาพัฒนารายละเอียด จัดทำเป็นสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนฉบับต่าง ๆ ปัจจุบันประเทศไทยได้ให้สัตยาบันเข้าเป็นภาคี โดยลงชื่อและรับรองว่าประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องนำบทบัญญัติต่าง ๆ ในสนธิสัญญามาปฏิบัติ ในขณะนี้ (พ.ศ. 2562) รวม 7 ฉบับ ได้แก่

(1.1) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR)

(1.2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ICESCR)

(1.3) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC)

(1.4) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกประติบัติต่อสตรี ในทุกรูปแบบ (CEDAW)

(1.5) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกประติบัติทางเชื้อชาติ ในทุกรูปแบบ (CERD)

(1.6) อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการประติบัติ หรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (CAT)

(1.7) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (CRPD) และ

(1.8) อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันบุคคลทุกคนจากการถูกบังคับ ให้หายสาบสูญ (CED) (ลงนามแล้วแต่ยังไม่ได้ให้สัตยาบัน)

สนธิสัญญาทั้ง 7 ฉบับ (4.1- 4.7) นี้ ประเทศไทยมีพันธกรณีตามกฎหมาย ระหว่างประเทศที่จะต้องปฏิบัติตาม

3.2 กฎหมายในประเทศ สังคมได้สร้างกลไกทางกฎหมายขึ้น ที่สำคัญ คือ กลไกในการตรากฎหมาย (ฝ่ายนิติบัญญัติหรือรัฐสภา) กลไกในการบังคับ ใช้กฎหมาย (ฝ่ายบริหารคือรัฐบาลและกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ) และกลไก ในการตีความกฎหมายหรือวินิจฉัยกฎหมาย (ฝ่ายตุลาการคือศาลต่าง ๆ)

4. รัฐบาลไทยมีหน้าที่ปฏิบัติตามพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศ โดยดำเนินการดังนี้

(1) ฝึกอบรม และเผยแพร่ให้เจ้าหน้าที่รัฐมีความเข้าใจและปฏิบัติตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศหากละเลยไม่ปฏิบัติ หรือละเมิด เจ้าหน้าที่ที่ต้องได้รับโทษ

(2) หากกฎหมายในประเทศไทยขัดแย้งกับกฎหมายระหว่างประเทศ รัฐบาลต้องดำเนินการยกเลิกหรือแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ

(3) หากยังไม่มีกฎหมายในประเทศที่จะทำให้ประเทศไทยสามารถปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศได้ รัฐบาลต้องดำเนินการเพื่อให้มีการออกกฎหมายในประเทศ ซึ่งเรียกว่า “กฎหมายอนุวัติการ” เพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศได้

(4) สำหรับประเทศไทย ในการจัดทำรัฐธรรมนูญตั้งแต่ฉบับปี 2540 เป็นต้นมา ได้มีการนำหลักการพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชนมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในหมวดทั่วไป เช่น ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค และการไม่เลือกปฏิบัติ และในหมวดที่ 3 เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน เป็นต้น

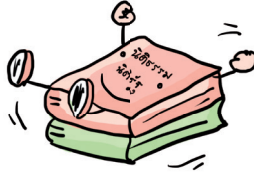
5. ประชาชนเสียหายเพื่อให้รัฐใช้เป็นงบประมาณในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน

5.1 ประเทศไทยมีเจ้าหน้าที่มากกว่า 1,000,000 คนจากประชากรทั้งประเทศ 79 ล้านคน และมีเงินงบประมาณที่ได้จากการเก็บภาษีจากประชาชนเพื่อนำมาใช้จ่ายเพื่อการดังกล่าวปีละกว่า 3 ล้าน ๆ บาท (2562) เพื่อทำหน้าที่ในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน จึงไม่มีเหตุที่รัฐบาลจะอ้างได้ว่าไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวได้

5.2 รัฐไม่ทำหน้าที่ในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนเนื่องด้วยเหตุสองประการ ได้แก่

(1) **รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่รัฐไม่เต็มใจ (Unwilling)** ที่จะทำหน้าที่และในบางกรณีรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่รัฐกลับกลายเป็นผู้ละเมิดสิทธิมนุษยชนเสียเอง เช่น เจ้าหน้าที่ทุจริตคอร์รัปชัน ใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบและ หรือ

(2) **รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ไม่สามารถ (Unable)** หรือล้มเหลวในการทำหน้าที่ เช่น ควบคุมสถานการณ์ไม่ได้เนื่องจากเกิดสงครามหรือการจลาจล เป็นต้น

6. หลักนิติธรรม/นิติรัฐ

ในการปฏิบัติหน้าที่ นอกจากยึดถือสิทธิมนุษยชนแล้ว เจ้าหน้าที่ต้องยึดหลักนิติธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ คือ การปกครองโดยกฎหมายที่เป็นธรรม หรือการปกครองโดยธรรม โดยเราอาจเรียกรัฐหรือประเทศที่ยึดหลักนิติธรรมในการปกครองว่า นิติรัฐ หลักนิติธรรมที่สำคัญ เช่น

6.1 หลัก “กฎหมายต้องเป็นธรรม” กฎหมายไม่ว่าจะออกโดยใคร จะต้องไม่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนและต้องเป็นธรรม กฎหมายที่เป็นธรรมมักเป็นกฎหมายที่ตราโดยกระบวนการประชาธิปไตยที่ประชาชนทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม กฎหมายที่ไม่เป็นธรรมมักตราโดยเผด็จการ โดยที่ประชาชนประชาชนไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการตรากฎหมาย

6.2 หลัก “ความชอบด้วยกฎหมาย” เจ้าหน้าที่รัฐจะกระทำการใด ๆ ไม่ได้ หากกฎหมายไม่ได้ให้อำนาจไว้ หากเจ้าหน้าที่ขึ้นกระทำไปโดยไม่มีอำนาจตามกฎหมาย หรือบิดเบือนกฎหมาย ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เจ้าหน้าที่ผู้นั้นต้องรับผิดชอบในทางวินัย ปกครอง และอาญา

6.3 หลัก “การตรวจสอบถ่วงดุล” ฝ่ายนิติบัญญัติ (รัฐสภา) บริหาร (กรม และกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ) และตุลาการ (ศาล) จะต้องตรวจสอบถ่วงดุลกันและกันเพื่อไม่ให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้อำนาจเกินขอบเขตหรือโดยมิชอบ อันจะก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิของประชาชน

6.4 หลัก “ความเป็นอิสระของตุลาการ” ศาลจะต้องเป็นอิสระเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยทำหน้าที่ตรวจสอบว่ากฎหมายที่ตราโดยฝ่ายนิติบัญญัติขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือหลักสิทธิมนุษยชนหรือไม่ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ชอด้วยกฎหมายและเป็นธรรมหรือไม่ ในการพิจารณาคดีศาลต้องไม่ตกอยู่ในอำนาจของฝ่ายบริหาร โดยเฉพาะฝ่ายความมั่นคง โดยพิจารณาคดีโดยยึดหลักกฎหมายและเที่ยงธรรม ตามหลักการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม (Fair Trial) ซึ่งรับรองไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง หรือ ICCPR เป็นต้น

6.5 หลัก “ไม่มีกฎหมายห้ามไม่มีความผิด” เนื่องจากมนุษย์เกิดมามีอิสระเสรี บุคคลจะทำการใดก็ได้หากกฎหมายไม่ได้ห้ามไว้ ดังนั้นบุคคลจะรับผิดก็ต่อเมื่อกระทำผิดกฎหมายเท่านั้น

6.6 หลัก “ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์” กล่าวคือผู้ถูกกล่าวหากระทำผิดอาญาต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าไม่ใช่ผู้กระทำผิด จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำผิดแล้ว โดยเจ้าหน้าที่จะปฏิบัติต่อคนนั้นอย่างผู้กระทำผิดมิได้ จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด

7. เจ้าหน้าที่รัฐจะใช้อำนาจตามอำเภอใจมิได้ ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

(1) จากหลักสิทธิมนุษยชน มนุษย์เกิดมามีอิสระเสรี ดังนั้นรัฐจะจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยอ้างเหตุผลเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของคนอื่นมิได้ โดยการจำกัดนั้นจะต้องกระทำเป็นกฎหมายเท่านั้น ทั้งนี้การบังคับใช้กฎหมายโดยเจ้าหน้าที่ ต้องทำด้วยความระมัดระวังและใช้ในกรณีที่เป็นและได้สัดส่วนกับกรณีตามเจตนาของกฎหมายเท่านั้น เช่น เจ้าหน้าที่จะทรมานผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยไม่ได้ เพราะไม่มีกฎหมายให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจทำเช่นนั้นได้ หากเจ้าหน้าที่จะเข้าจับกุมบุคคลที่ไม่มีอาวุธ และไม่ขัดขืนการจับกุม เจ้าหน้าที่จะใช้กำลังหรืออาวุธทำร้ายบุคคลนั้นไม่ได้

(2) หากกฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือหลักการพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชน เจ้าหน้าที่ไม่ควรปฏิบัติแต่ควรดำเนินการให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความ

(3) เจ้าหน้าที่ต้องใช้อำนาจตามกฎหมายกำหนด ห้ามใช้อำนาจเกินกว่าที่กฎหมายให้อำนาจไว้

(4) การกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐต้องไม่เกินสมควรแก่เหตุหรือความจำเป็น

(5) หากเจ้าหน้าที่ใช้อำนาจเกินขอบเขต หรือใช้อำนาจโดยมิชอบ เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานต้นสังกัดต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อประชาชน เช่น เจ้าหน้าที่ต้องถูกลงโทษทางวินัยและอาญา และหน่วยงานต้องชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้ถูกละเมิด รวมทั้งเยียวยาผู้ถูกละเมิดด้วยประการอื่น ๆ เช่น ขอโทษ จัดให้มีการฟื้นฟูด้านจิตใจ

8. ประชาชนมีสิทธิตรวจสอบเจ้าหน้าที่และหน่วยงานรัฐ

ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ เป็นผู้เสียภาษี เป็นผู้สร้างรัฐให้ทำหน้าที่ส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน ในรัฐธรรมนูญระบุว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน” ดังนั้น ประชาชนจึงมีอำนาจตรวจสอบเจ้าหน้าที่ หน่วยงานรัฐ รวมทั้งรัฐบาลว่าได้ทำหน้าที่ในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนตามเจตนารมณ์ของประชาชนหรือไม่ ในกระบวนการการตรวจสอบ สิทธิที่ประชาชนมีคือ

(1) สิทธิที่จะได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่อาจมีผลกระทบหรือเกี่ยวข้องกับประชาชน

(2) สิทธิที่จะสอบถามให้เจ้าหน้าที่รัฐและหน่วยงานของรัฐชี้แจงการกระทำ โครงการ หรือการปฏิบัติงานที่อาจส่งผลกระทบต่อประชาชน

(3) สิทธิที่จะเสนอแนะ วิพากษ์วิจารณ์การกระทำ โครงการ หรือ การปฏิบัติงานที่อาจส่งผลกระทบต่อประชาชน

(4) การกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ย่อมถือว่าส่งผลกระทบต่อประชาชน เช่น นาย ก. ถูกทรมาน หรือถูกจับโดยมิชอบ ย่อมถือว่าการทรมานมิใช่เพียงกระทบต่อสิทธิในชีวิต ร่างกาย และความมั่นคงปลอดภัยของนาย ก. เท่านั้น แต่กระทบประชาชนด้วย ดังนั้น ประชาชนทุกคนจึงมีสิทธิในการตรวจสอบหรือวิพากษ์วิจารณ์การกระทำดังกล่าว

9. ประชาชนมีสิทธิในการร้องเรียนการกระทำของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานรัฐ

(1) ในกรณีที่ประชาชนได้รับผลกระทบหรือถูกละเมิดสิทธิอันเป็นผลจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำที่ไม่เป็นธรรมของเจ้าหน้าที่หรือของผู้ใดก็ตาม ประชาชน มีสิทธิร้องเรียนและแสวงหาความเป็นธรรม

(2) การร้องเรียนทำได้ทั้งต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องด้วยตนเอง เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้ตรวจการแผ่นดิน รัฐบาลหรือศาล

(3) หากหน่วยงานหรือกลไกในประเทศละเลยหรือล้มเหลวไม่แก้ไขเยียวยา ประชาชนก็มีสิทธิร้องเรียนต่อหน่วยงานหรือกลไกระหว่างประเทศ เช่น กลไกต่าง ๆ ขององค์การสหประชาชาติได้

(4) ประชาชนยังมีสิทธิในการขอความช่วยเหลือจาก อสญ. นักปกป้องสิทธิมนุษยชน ทนายความและกลุ่ม องค์กรสิทธิมนุษยชน เพื่อให้ดำเนินการแทนได้ แม้มีไต่สวนคดีฟ้องของตน

(5) ในกรณีที่ อสญ. นักปกป้องสิทธิมนุษยชน ทนายความ หรือกลุ่ม องค์กรสิทธิมนุษยชนทราบเองว่ามีการกระทำหรือละเลยการกระทำ อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน บุคคลเหล่านั้น สามารถร้องเรียนไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ในประเทศและระหว่างประเทศได้เช่นกัน

บทที่สาม

ปัญหา

การละเมิดสิทธิมนุษยชน
ในจังหวัดชายแดนใต้

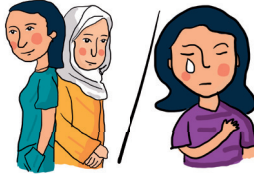
1. สถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้ (จชต.)

1.1 ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (พฤศจิกายน 2561) ระบุว่า นับตั้งแต่ปี 2547 จนถึงปี 2561 คือ 15 ปีของความขัดแย้งในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ พบว่ามีเหตุรุนแรงประเภทหวังผลทางความมั่นคง รวมทั้งสิ้น 13,567 เหตุการณ์ (ยิง ชุ้มโจรมตี ระเบิด วางเพลิง ฆ่า ประสงค์ต่ออาวุธ ชุมนุมประท้วง ทำร้าย ก่อกวน) มีผู้เสียชีวิตรวมทั้งสิ้น 4,011 ราย บาดเจ็บ 10,651 ราย โดยเป็นประชาชนทั่วไปทั้งชาวพุทธมุสลิม เสียชีวิตสูงสุด 2,605 ราย และบาดเจ็บ 5,943 ราย ทั้งนี้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบมากที่สุดในจังหวัดปัตตานี 3,667 เหตุการณ์ นราธิวาส 3,443 เหตุการณ์ ยะลา 2,577 เหตุการณ์ และสงขลา 298 เหตุการณ์ ซึ่งสถิติความสูญเสียก็เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือตามพื้นที่เกิดเหตุการณ์สูงสุด ตามลำดับ

1.2 อย่างไรก็ตาม นอกจากความรุนแรงดังกล่าว ยังมีความรุนแรงจำนวนมากที่เกิดจากรัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐที่กระทำต่อประชาชนอีกด้วย ที่เจ้าหน้าที่สงสัยว่าจะเกี่ยวข้องกับความไม่สงบ ได้แก่ การสังหารนอกระบบ กฎหมายหรือ “อุมฆ่า” การบังคับให้หายสาบสูญหรือ “อุมหาย” และการทรมาน หรือ “อุมทรมาน” ซึ่งล้วนแต่เป็นการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายไทยและกฎหมายระหว่างประเทศ จำนวนผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการอุมฆ่า อุมหาย และอุมทรมาน มีนับพันคน

2. การเจรจาสันติภาพ

แม้ปัจจุบันจะมีการเจรจาสันติภาพระหว่างรัฐบาลกับฝ่ายที่มีความเห็นต่าง และความรุนแรงที่เกิดจากกองกำลังที่ไม่ใช่รัฐอาจลดลง แต่การอุ้มทรมานยังมีอยู่อย่างแพร่หลาย และปัญหาพื้นฐานที่เป็นเหตุของความรุนแรงยังไม่ได้รับการแก้ไข เช่น ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำในสังคม และการเลือกปฏิบัติ ดังนั้นความรุนแรงจึงยังอาจประทุขึ้นอีกได้ตลอดเวลา

3. บทบาทนักสิทธิมนุษยชนหญิง (อสญ.) ใน จชต.

3.1 ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นใน จชต. ส่งผลกระทบต่อผู้หญิง และเด็กอย่างรุนแรง ครอบครัวที่ผู้ชายถูกจับ ชัง ฟ้องร้องดำเนินคดี เสียชีวิตหรือบาดเจ็บ พิการ จากความรุนแรง ทำให้ภาระในครอบครัวต้องตกอยู่กับผู้หญิงโดยลำพัง ทั้งในการทำมาหาเลี้ยงเด็ก ๆ และการเยี่ยมติดตาม ดูแลช่วยเหลือสามีหรือบุตรชายที่ถูกจับกุมดำเนินคดี

3.2 อสญ. จึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือ แนะนำ หญิงที่ได้รับผลกระทบเหล่านั้น อาทิเช่น

- (1) การให้ความรู้และคำแนะนำปรึกษาแก่ผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบ

- (2) ติดต่อเจ้าหน้าที่เพื่อรับความช่วยเหลือเยียวยา เยี่ยมผู้ถูกควบคุมตัว ติดต่อนักกฎหมายหรือองค์กรสิทธิมนุษยชนเพื่อให้การช่วยเหลือ
- (3) สอดส่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่กระทำโดยฝ่ายต่าง ๆ
- (4) ป้องกันการซ้อมทรมาน หรือการปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่ถูกต้องของเจ้าหน้าที่
- (5) เรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ผู้ถูกละเมิด
- (6) การเสริมสร้างศักยภาพของผู้หญิงและผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน เช่น ให้กำลังใจ เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตื่นตัวด้านสิทธิมนุษยชน รวมถึงเป็นเครือข่าย เพื่อช่วยเหลือสนับสนุน การฝึกทักษะในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน ให้แก่ประชาชนด้านการบันทึกเหตุการณ์ละเมิดสิทธิมนุษยชน ฯ เป็นต้น
- (7) เป็นปากเป็นเสียงแทนผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยการชี้แจงข้อเท็จจริงหรือความเห็นต่อเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง
- (8) เป็นเพื่อนในการเดินทางหรือติดต่อเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานต่าง ๆ
- (9) ช่วยเหลือในการเขียนคำร้องเรียนหรือขอความเป็นธรรม
- (10) ตรวจสอบ รวบรวม บันทึกข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับกรณีละเมิดสิทธิมนุษยชนเพื่อดำเนินการต่อไป

4. การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน

4.1 กฎหมายที่ประกาศและบังคับใช้โดยรัฐหลายฉบับส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน ดังนั้น รัฐบาลจึงควรบังคับใช้กฎหมายเท่าที่จำเป็นเพื่อรักษาความสงบสุขของสังคม และการบังคับใช้กฎหมายโดยเจ้าหน้าที่ต้องระมัดระวังให้กระทบต่อสิทธิมนุษยชนน้อยที่สุดเท่าที่จำเป็น

(1) ในภาวะปกติ รัฐบาลใช้กฎหมายธรรมดา รัฐสภา (ฝ่ายนิติบัญญัติ) จะออกกฎหมาย (ธรรมดา) เพื่อให้เจ้าหน้าที่ (ฝ่ายบริหาร) บังคับใช้เพื่อดูแลความสงบสุขของสังคม โดยควบคุมปราบปรามอาชญากรรม กฎหมายธรรมดาที่สำคัญ เช่น

(1.1) ประมวลกฎหมายอาญา (ป.อาญา) ที่กำหนดว่าการกระทำใดบ้างเป็นความผิดอาญา และผู้กระทำผิดจะต้องรับโทษเพียงใด เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ลักทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย หมิ่นประมาท

(1.2) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิอาญา) ที่ให้เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจในการปราบปราม จับกุม ดำเนินคดี ผู้กระทำผิด เช่น การค้น การจับ การควบคุมตัว โดยได้รับอนุญาต (หมาย) จากศาล การสืบสวน สอบสวน และฟ้องร้องดำเนินคดีต่อศาล โดยมีศาล (ฝ่ายตุลาการ) ซึ่งมี 3 ศาล คือศาลชั้นต้น (ศาลจังหวัด) ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ทำหน้าที่ตรวจสอบ

การกระทำของเจ้าหน้าที่ว่าเป็นไปตามกฎหมายหรือไม่ และจำเลยกระทำผิดตามที่เจ้าหน้าที่คืออัยการกล่าวหาหรือไม่ หากกระทำผิดจริงจึงพิพากษาลงโทษตามที่อัยการขอได้

(1.3) กฎหมายอื่น ๆ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการชุมนุม กฎหมายสิทธิเด็ก กฎหมายเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

(2) ในภาวะไม่ปกติ **รัฐบาลใช้กฎหมายพิเศษ** เมื่อมีความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้ รัฐบาลถือว่าเป็นสถานการณ์พิเศษ ที่ต้องให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่เป็นพิเศษในการควบคุมสถานการณ์ปราบปรามผู้กระทำผิด (ผู้ก่อความไม่สงบ) รัฐบาลจึงประกาศใช้กฎหมายพิเศษเพื่อให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจพิเศษมากกว่ากฎหมายธรรมดา เช่น การค้น จับ ควบคุมตัว โดยไม่ต้องมีหมายศาล และเจ้าหน้าที่ไม่ต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัวในการปฏิบัติหน้าที่ อำนาจที่กว้างขวางของเจ้าหน้าที่และไม่มีการตรวจสอบโดยศาล ทำให้การใช้อำนาจตามกฎหมายพิเศษโดยเจ้าหน้าที่ ส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนมากเป็นพิเศษกว่ากฎหมายธรรมดา และมีโอกาสสูงที่เจ้าหน้าที่จะใช้อำนาจเกินกว่าที่กฎหมายให้ไว้ ดังนั้น **อสนย.** จึงต้องมีบทบาทสำคัญในการร่วมหรือสนับสนุนประชาชนและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ให้ตรวจสอบการกระทำของเจ้าหน้าที่ และดำเนินการให้เกิดการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนใน จชต.

5. การกระทำของกองกำลังอาวุธ (ซึ่งไม่ใช่รัฐ) ก็อาจมีผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน

5.1 ผู้ที่มีความเห็นต่างจากรัฐ ซึ่งโดยทั่วไปมักเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีภาษา ศาสนา และวัฒนธรรมต่างจากคนส่วนใหญ่ของประเทศ หากถูกเลือกปฏิบัติหรือ ไม่ได้รับความเป็นธรรม ก็จะต่อสู้ดิ้นรนเพื่อมีความเป็นอิสระ เช่น ใน จซต. มีบางกลุ่มจัดตั้งเป็นกองกำลังอาวุธต่อสู้กับรัฐบาล กองกำลังอาวุธนี้ก็มีส่วน ต้องรับผิดชอบในกรณีละเมิดสิทธิมนุษยชนเช่นกัน

(1) กองกำลังที่ไม่ใช่รัฐก็ละเมิดสิทธิมนุษยชนเช่นกัน เช่น การสังหารหรือโจมตีพลเรือน เด็ก และผู้หญิง วางระเบิดในที่ชุมชน การโจมตี เจ้าหน้าที่ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสู้รบ เช่น เจ้าหน้าที่ด้านการแพทย์ พยาบาล ครู การใช้กำลังเข้ายึดโรงพยาบาล เป็นต้น

(2) กรณีที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยกองกำลังอาวุธที่ไม่ใช่รัฐ หากเป็นความผิดทางอาญา ผู้ละเมิดต้องรับผิดชอบในทางอาญา หากเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ร้ายแรงกว้างขวาง อาจต้องรับผิดชอบตามกฎหมายอาญา ระหว่างประเทศด้วย เช่น ในความผิดฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ หรืออาชญากรรม ต่อมนุษยชาติ กรณีดังกล่าวต้องบังคับใช้ต่อเจ้าหน้าที่รัฐเช่นกัน

5.2 ดังนั้นการตรวจสอบกรณีละเมิดสิทธิมนุษยชนจึงไม่จำกัดอยู่เฉพาะการตรวจสอบเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐและรัฐบาลเท่านั้น แต่รวมถึงกองกำลังอาวุธที่ไม่ใช่รัฐด้วย

5.3 อย่างไรก็ตาม รัฐต้องรับผิดชอบในการป้องกันและแก้ไขเยียวยาผลกระทบที่เกิดกับประชาชน แม้ว่าผลกระทบนั้นจะเกิดจากกองกำลังที่ไม่ใช่รัฐ เพราะรัฐมีอำนาจหน้าที่ในการปกป้องคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของคนทุกคนในรัฐ

บทที่สี่

กฎหมาย ขั้นตอน
และการใช้อำนาจ
ของเจ้าหน้าที่

1. กฎหมายพิเศษที่ประกาศใช้ใน จชต.

1.1 กฎอัยการศึก ตามพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 ในพื้นที่จังหวัด ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส (ยกเว้นอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี) โดยกฎอัยการศึกกำหนดให้เจ้าหน้าที่ทหารมีอำนาจที่สำคัญดังนี้

(1) เจ้าหน้าที่ทหารมีอำนาจเหนือเจ้าหน้าที่พลเรือน
(2) เจ้าหน้าที่มีอำนาจตรวจ ค้น จับ และกักตัว (ขัง) ผู้ต้องสงสัยได้ไม่เกิน 7 วัน โดยไม่ต้องมีหมายศาล ซึ่งโดยทั่วไปจะนำตัวไปควบคุมไว้ที่ค่ายทหาร

(3) อำนาจอื่น ๆ ที่อาจประกาศเป็นครั้งคราวตามสถานการณ์ เช่น การห้ามประชาชนออกนอกบ้านในบางเวลา การยึดหรือริบสิ่งของที่อาจมีผู้นำไปใช้ในการก่อความไม่สงบ การห้ามใช้ถนนบางเส้นทางในบางเวลา เป็นต้น

1.2 พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ) โดยประกาศ “สถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง” ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส ยกเว้นอำเภอแม่ลาน ปัตตานี อำเภอเบตง จังหวัดยะลา อำเภอสุไหงโกโลงและอำเภอสุคริน จังหวัดนราธิวาส¹

¹ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๕๑ คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๑ ยังคงให้เขตพื้นที่อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี อำเภอจะนะ อำเภอนาทวี อำเภอเทพาและอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา

ที่ได้มีการยกเลิกประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงแล้ว (แต่มีการประกาศใช้ พรบ.ความมั่นคงในอำเภอดังกล่าว) การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงนี้ทำให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจดังนี้

(1) ควบคุมตัว (ขัง) ผู้ต้องสงสัยได้ครั้งละไม่เกิน 7 วัน รวมกันแล้วไม่เกิน 30 วัน เพื่อสอบถามหรือเพื่อไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับการก่อความไม่สงบ ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ต้องได้รับอนุญาตจากศาลทุกครั้งที่ต้องการควบคุมตัว หรือขยายเวลาในการควบคุม

(2) ข้อห้ามอื่น ๆ ตามที่ประกาศเป็นครั้งคราว เช่น การห้ามใช้ถนนบางเส้นทาง ในบางกรณี เป็นต้น

1.3 พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 (พ.ร.บ.ความมั่นคงฯ) กฎหมายนี้ให้กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน กองทัพภาคที่ 4 (กอ.รมน. 4) ซึ่งมีแม่ทัพกองทัพภาคที่ 4 เป็นหัวหน้า มีอำนาจควบคุม สั่งการ หน่วยราชการ ทั้งทหาร ตำรวจ พนักงานสอบสวน และเจ้าหน้าที่พลเรือน เช่น ฝ่ายปกครอง ในการรักษาความมั่นคงและป้องกันและปราบปรามการก่อความไม่สงบ รวมทั้งกำกับดูแล ศูนย์อำนวยการบริการจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ด้วย ทั้งนี้อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 ยังคงให้เขตพื้นที่อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี อำเภอจะนะ อำเภอนาหวี อำเภอเทพาและอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา อำเภอเบตง จังหวัดยะลา และอำเภอสุไหงโก-ลกจังหวัดนราธิวาส เป็นพื้นที่ปรากฏเหตุการณ์อันกระทบต่อความมั่นคงภายในราชอาณาจักร

อำเภอเบตง จังหวัดยะลา และอำเภอสุไหงโก-ลกจังหวัดนราธิวาส เป็นพื้นที่ปรากฏเหตุการณ์อันกระทบต่อความมั่นคงภายในราชอาณาจักร

2. กฎอัยการศึก ตาม พ.ร.บ.กฎอัยการศึก พ.ศ. 2457

2.1 การใช้อำนาจตามกฎหมายอัยการศึก

พ.ร.บ.กฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 ให้เจ้าหน้าที่ทหารมีอำนาจมากกว่าปกติ เช่น

(1) เจ้าหน้าที่ที่ตั้งด่านตรวจค้นยานพาหนะ บุคคล หรือปิดล้อม ตรวจค้นอาคารสถานที่ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าจะเกี่ยวข้องกับความปลอดภัย โดยไม่ต้องมีหมายศาล

(2) ยึดสิ่งของต้องห้าม หรือที่ใช้ในการกระทำความผิด หรือเป็นพยานหลักฐานของการกระทำความผิด โดยไม่ต้องมีหมายศาล แต่ต้องทำบัญชีของไว้ให้ละเอียดครบถ้วน

(3) จับกุมผู้ต้องสงสัยที่เจ้าหน้าที่มีเหตุผลหรือข้อมูลตามสมควรว่าเกี่ยวข้องกับความปลอดภัย ทั้งนี้โดยไม่ต้องมีหมายศาล

(4) กักตัว (ขัง) ผู้ต้องสงสัยไว้ ณ ค่ายทหารตามความจำเป็น ทั้งนี้ไม่เกิน 7 วัน โดยไม่ต้องมีหมายศาล โดยระเบียบปฏิบัติ กำหนดให้เจ้าหน้าที่ลงบันทึกประจำวันไว้ที่ สภ. ท้องที่ที่ควบคุมตัว ปัจจุบัน ฝ่ายทหารใช้สถานที่ในการกักตัว 3 แห่ง คือ (1) กรมทหารพรานที่ 41 (ฉก.41 ค่ายวังพญา) ตำบลวังพญา อำเภอรามัน จังหวัดยะลา (2) กรมทหารพรานที่ 43 (ฉก.43 ค่ายอิงคยุทธบริหาร) ตำบลบ่อทอง อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี และ

(3) กรมทหารพรานที่ 45 (ฉก.45 เขตต้นหยง) ตำบลต้นหยงมัส อำเภอรอแจะ จังหวัดนราธิวาส

(5) ในระหว่างการกักตัว (ซัง) เจ้าหน้าที่อาจสอบถามข้อมูลจากผู้ถูกกักตัว (ซัง) ได้

(6) ก่อนหรือเมื่อครบ 7 วันแล้ว เจ้าหน้าที่อาจส่งตัวผู้ต้องสงสัยไปศูนย์ซักถามเพื่อควบคุมตัว (ซัง) ต่อตาม พ.ร.บ.ฉุกเฉินฯ หรืออาจปล่อยตัวโดยทำบันทึกไว้ที่ สภ.ท้องที่ที่ควบคุมตัว และให้ญาติมารับตัวไป

โปรดสังเกตว่า กฎหมายไม่ได้ให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจในการซ้อม ทรมาน ฆ่า หรือบังคับให้สูญหาย หรือกระทำการใดอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องสงสัยได้

2.2 ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการใช้กฏอัยการศึก

ในการใช้กฏอัยการศึกซึ่งเป็นกฎหมายพิเศษนั้น เนื่องจากให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจมากกว่ากฎหมายธรรมดา เจ้าหน้าที่ทหารไม่ได้รับการฝึกฝนการใช้กฎหมาย และขาดความรู้ความเข้าใจด้านสิทธิมนุษยชน ไม่มีการตรวจสอบ โดยเฉพาะจากศาลที่เป็นอิสระ ในบางครั้ง เจ้าหน้าที่บางคนจึงใช้อำนาจหน้าที่เกินขอบเขตและกระทบต่อสิทธิมนุษยชนโดยไม่จำเป็น อาทิเช่น

(1) ผู้ถูกจับกุมบางราย เป็นผู้ต้องหาตามหมายจับของศาลที่ออกตาม ป.วิอาญาอยู่แล้ว ซึ่งเจ้าหน้าที่ต้องปฏิบัติตามหมายคือ เมื่อจับตัวได้ต้องส่งตัวให้พนักงานสอบสวน(ตำรวจ) ท้องที่ผู้ต้องหาหมายจับ เพื่อนำตัวส่งศาล แต่ในทางปฏิบัติ เจ้าหน้าที่จะกักตัว (ซัง) ผู้ต้องหาไว้ก่อน 7 วัน โดยอ้างกฏอัยการศึก

(2) เจ้าหน้าที่ไม่แสดงตัวว่าเป็นใคร ยศ ตำแหน่ง สังกัดหน่วยใด และไม่แจ้งเหตุผลในการตรวจค้น จับกุม ไม่ดำเนินการตรวจค้นด้วยความสุภาพ แต่ใช้วาจาหรือกริยาท่าทางที่ข่มขู่คุกคาม ถูกเหยียดหยามหรือกระทั่งละเมิดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

(3) เจ้าหน้าที่ใช้วิธีการหรือกำลังที่ไม่เหมาะสม เกินสมควรแก่เหตุ เช่น ยิงปืนเข้าไปในบ้านที่สงสัยว่าจะมีคนร้ายแอบซ่อนอยู่ โดยมีประชาชนอยู่ในบ้านหรืออาคารดังกล่าว

(4) หยิบฉวยสิ่งของมีค่าภายในบ้านไปเพื่อประโยชน์ส่วนตนโดยไม่ลงบัญชีทรัพย์สิน

(5) ไม่ตรวจค้นต่อหน้าเจ้าบ้าน หรือพยาน

(6) ไม่จัดทำบัญชีสิ่งของที่ยึด ซึ่งต้องให้เจ้าบ้านลงชื่อไว้ด้วย

(7) จับกุมตัวผู้ต้องสงสัยโดยใช้กำลังเกินสมควรแก่เหตุ เช่น ซ้อมทรมานผู้ถูกจับกุมโดยอ้างว่าต่อสู้ขัดขวางการจับกุม

(8) วิสามัญฆาตกรรมผู้ต้องสงสัยโดยที่ผู้ต้องสงสัยไม่ได้ต่อสู้หรือยอมจำนนแล้ว อันเป็นการใช้กำลังเกินกว่าเหตุ เช่น พาผู้ต้องสงสัยไปในสถานที่พันสายตาชาวบ้านแล้ววิสามัญ โดยอ้างว่าผู้ต้องสงสัยต่อสู้เจ้าหน้าที่

(9) ควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยไป โดยไม่แจ้งญาติ พี่น้องว่าจะพาไปที่ใด จะติดต่อเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบได้ที่ใดและอย่างไร

(10) ปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยที่ถูกกัก (ขัง) เสมือนเป็นนักโทษ ทั้ง ๆ ที่บุคคลดังกล่าวยังเป็นเพียงผู้ต้องสงสัยเท่านั้น ซ้อมทรมานผู้ถูกกักหรือละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2.3 แนวปฏิบัติของ อสญ. เมื่อมีการบังคับใช้กฎหมายการศึกษาต่อประชาชน

เมื่อเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายการศึกษาต่อประชาชน เช่น การตั้งด่านตรวจ ปิดล้อม ตรวจค้น จับกุม กักขัง หรือซักถามผู้ต้องสงสัย อสญ. ควรดำเนินการ ดังนี้

(1) ให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องสิทธิมนุษยชนและขอบเขตอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายการศึกษา

(2) ให้แนะนำประชาชนว่า กรณีมีเหตุการณ์ปิดล้อม ตรวจค้น จับกุม ให้แจ้ง อสญ. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนหรือผู้นำศาสนาโดยทันที พร้อมทั้งสอบถาม ชื่อ ตำแหน่ง สังกัดของเจ้าหน้าที่ที่ตรวจค้น และสาเหตุของการตรวจค้น สอบถามว่ามีหมายค้น หมายจับ หรือไม่ หากมี ให้แสดง โดยสอบถามด้วยท่าทีที่สุภาพ หากไม่กล้าหรือไม่มีโอกาสสอบถาม ให้ อสญ. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำชุมชนหรือศาสนาสอบถาม

(3) ในการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่ตามจุดต่าง ๆ ให้ตามไปดู การตรวจค้น โดยไปกันเป็นกลุ่มเพื่อเป็นพยานในการตรวจค้น

(4) หากมีการยึดสิ่งของ ขอให้เจ้าหน้าที่ทำบันทึกสิ่งของที่ยึดให้ครบถ้วน และระบุเหตุผลที่ยึดสิ่งของเหล่านั้นด้วย

(5) หากมีการจับกุมและควบคุมตัวบุคคล ให้ถามสาเหตุของการจับกุม สถานที่ที่จะควบคุมตัว (ขัง) บุคคลดังกล่าว และให้ไปพร้อมกับเจ้าหน้าที่หรือตามไปกับเจ้าหน้าที่ที่ควบคุมตัวบุคคลไปอย่างกระชั้นชิด หากไม่ได้ข้อมูล ให้รีบติดต่อผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อช่วยประสานงาน สอบถามเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ อนึ่งก่อนจะมีการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย เจ้าหน้าที่ทหารจะนำตัวผู้ต้องสงสัยไปลงบันทึกประจำวันที่สถานีตำรวจ (โรงพัก) ในพื้นที่ของการควบคุมตัว ญาติสามารถติดต่อสอบถามได้ว่า เจ้าหน้าที่จะนำตัวผู้เสียหายไปควบคุมตัวที่ไหน

(6) ให้ทำบันทึกเหตุการณ์การตรวจค้นไว้โดยละเอียด หากมีวิสามัญฆาตกรรมหรือข้อฆาตกรรมให้บันทึกไว้ด้วย รวมทั้งบันทึกภาพหรือคลิปของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น (หากเป็นไปได้)

(7) ให้ญาติเข้าเยี่ยมผู้ถูกควบคุมตัว (ขัง) โดยเร็วที่สุด และไปเยี่ยมบ่อย ๆ โดยควรวางผู้นำชุมชนหรือผู้นำศาสนาไปเยี่ยมด้วย การเยี่ยมเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน

(8) หากเจ้าหน้าที่ไม่ให้เยี่ยม ให้ปรึกษา อสญ. โดยเร็ว เพื่อประสานงานทนายความในการดำเนินการต่อไป

(9) ในกรณีไม่ได้รับความเป็นธรรมต้องร้องเรียนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(10) ในกรณีที่เจ้าหน้าที่กระทำผิดกฎหมาย เช่น หยิบฉวยทรัพย์สินของไป ละเมิด ข้อฆาตกรรม ต้องปรึกษา อสญ. หรือทนายความ เพื่อร้องเรียนผู้บังคับบัญชา หรือแจ้งความดำเนินคดีเจ้าหน้าที่ที่กระทำผิด

(11) ในกรณีกักขังตาม กฎัยการศึก หรือควบคุมตัว (ขัง) ตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ ทั้ง ๆ ที่มีผู้ถูกจับต้องหมายจับตาม ป.วิอาญาอยู่แล้ว ให้ดำเนินการดังนี้

(11.1) ทำหนังสือร้องเรียนขอความเป็นธรรมถึงผู้กำกับ การสถานีตำรวจที่เป็นผู้ขอให้ศาลออกหมายจับตาม ป.วิอาญา (ท้องที่เกิดเหตุ) ซึ่งในหมายจะระบุไว้ว่าให้ส่งตัวไปที่สถานีตำรวจใด สำเนาถึงผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด ระบุว่าผู้ต้องหาถูกจับที่ใด โดยใคร และขณะนี้ถูกควบคุมตัวไว้ที่ใด โดยขอให้พนักงานสอบสวนตามหมายจับรีบดำเนินการคดีอาญาต่อผู้ต้องหาตามหมายจับทันที

(11.2) กรณีที่พนักงานสอบสวนตามหมายจับไม่ดำเนินการรับตัวหรือให้ส่งตัวผู้ต้องหายังสถานีตำรวจ อสญ. ควรปรึกษาทนายความ เพื่อให้ญาติยื่นคำร้องต่อศาล ว่าการกักขังหรือการควบคุมตัวตามกฎหมายกฏัยการศึก

หรือ พ.ร.ก.ฉุกเฉินเป็นการควบคุมตัวโดยมิชอบตาม มาตรา 90 ป.วิอาญา ซึ่งกำหนดว่า

“มาตรา ๙๐ เมื่อมีการอ้างว่าบุคคลใดต้องถูกคุมขังในคดีอาญาหรือในกรณีอื่นใดโดยมิชอบด้วยกฎหมาย บุคคลเหล่านั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลท้องถิ่นที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาขอให้ปล่อย คือ

- (1) ผู้ถูกคุมขังเอง
- (2) พนักงานอัยการ
- (3) พนักงานสอบสวน
- (4) ผู้บัญชาการเรือนจำหรือพัสดิ
- (5) สามเษ ภริยา ญาติ หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง

ผู้ถูกคุมขัง

เมื่อได้รับคำร้อง ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน ถ้าศาลเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูล ศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยทันที และถ้าผู้คุมขังแสดงให้เป็นที่พอใจแก่ศาลไม่ได้ว่าการคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังทันที”

(12) แนะนำให้ญาติเข้าเยี่ยมผู้ถูกควบคุมตัวและสอบถามความคืบหน้าของมูลเหตุ การควบคุมตัว

(13) สังเกตและสอบถามว่ามีอาการละเมิดสิทธิหรือไม่ เช่น ไม่ให้ปฏิบัติศาสนกิจ การซ้อมทรมาน เป็นต้น

(14) ให้ญาติแจ้งให้หน่วยงานที่รับเรื่องร้องเรียนทราบความคืบหน้าการควบคุมตัวเป็นระยะ

แนะนำให้ผู้ร้องบันทึกระยะเวลาที่ถูกควบคุมตัว และเรื่องราวที่ถูกซักถามเป็นระยะ

3. พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548

3.1 การใช้อำนาจตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ

(1) หลังจากที่ต้องสงสัยถูกจับและกักตัว (ขัง) ตามกฏอัยการศึก โดยฝ่ายทหารไม่เกิน 7 วันแล้ว หากเจ้าหน้าที่จะควบคุมตัวต่อ จะต้องดำเนินการ ดังนี้

(1.1) ต้องเป็นผู้ต้องสงสัยว่าจะเป็นผู้ร่วมกระทำการก่อความไม่สงบ โฆษณาหรือสนับสนุนการก่อความไม่สงบ หรือปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับการก่อความไม่สงบ

(1.2) ควบคุมตัวเท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการก่อความไม่สงบหรือร่วมมือการก่อเหตุการณ์ร้ายแรง หรือเพื่อให้เกิดความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการระงับเหตุการณ์ร้ายแรง

(2) ดำเนินการตามขั้นตอนของ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน

(1) ฝ่ายทหารจะส่งตัวผู้ต้องสงสัยไปควบคุมตัว (ขัง) ต่อที่ ศูนย์ซักถาม โดยใช้อำนาจตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ แห่งใดแห่งหนึ่งคือ (1.1) ศูนย์ซักถาม ค่ายอิงคยุทธบริหาร ตำบลบ่อทอง อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี หรือ (1.2) ศูนย์พิทักษ์สันติ ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศชต.) อำเภอเมือง จังหวัดยะลา หรือชาวบ้านเรียกว่า ตำรวจภูธรภาค 9 หรือ โรงเรียนตำรวจ

(2) ในการควบคุมตัวในศูนย์ซักถาม เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องขออนุญาตต่อศาลควบคุมตัวได้เฉพาะตามความจำเป็นเท่านั้น โดยควบคุมตัวคราวละไม่เกิน 7 วันโดยต้องได้รับอนุญาตจากศาลทุกครั้งไป รวมกันแล้วไม่เกิน 30 วัน

(3) ในการควบคุมตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องได้รับอนุญาตจากศาล โดยศาลจะออกหมาย ฉฉ. (ฉกฉน) เพื่ออนุญาตให้เจ้าหน้าที่ควบคุมตัว หรือขยายเวลาควบคุมตัวได้

(4) ในระหว่างการควบคุมตัว (ขัง) จะมีทีมงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายข่าว มาดำเนิน “กรรมวิธี” ต่อผู้ต้องสงสัย เพื่อให้ได้ข้อมูล พยานหลักฐานเกี่ยวกับความมั่นคง ซึ่งมีการร้องเรียนและกล่าวหาว่า “กรรมวิธี” ที่เจ้าหน้าที่ใช้คือ “การทรมาน”

(5) หลังจากผ่าน “กรรมวิธี” แล้ว หากเจ้าหน้าที่เห็นว่าผู้ต้องสงสัยไม่ได้เกี่ยวข้องกับความไม่สงบ ก็จะปล่อยตัวไปโดยเจ้าหน้าที่พาผู้ต้องสงสัยไปแสดงตัวต่อศาลที่ออกหมาย ฉฉ. โดยมีญาติหรือบุคคลที่น่าเชื่อถือมารับตัว หรือเป็นพยานในการปล่อยตัว จะมีหนังสือรับรองสถานภาพรับรองการควบคุมตัวและปล่อยตัวตามพรก.ฉกฉนให้

(6) แต่หากเจ้าหน้าที่มีพยานหลักฐานที่พิสูจน์ได้ว่า ผู้ต้องสงสัยได้กระทำความผิดกฎหมายอาญา ก็จะส่งตัวผู้ต้องสงสัยไปให้พนักงานสอบสวน (ตำรวจ) ของ สภ. ท้องที่ที่การกระทำความผิดตามที่กล่าวหาเกิดเพื่อดำเนินคดีต่อไป

โปรดสังเกตว่า กฎหมายไม่ได้ให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจในการซ้อม ทรมาน ฆ่า หรือบังคับให้สูญหาย หรือกระทำการใดอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องสงสัยได้

3.2 ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการใช้ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ

ในการใช้ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ นั้น เนื่องจากเจ้าหน้าที่ให้อำนาจมาก อาจทำให้ในบางกรณี เจ้าหน้าที่บางคนอาจใช้อำนาจหน้าที่เกินขอบเขต ทำให้ละเมิดสิทธิมนุษยชน เช่น

(1) ผู้ถูกจับบางคนเป็นผู้ต้องหาตามหมายจับของศาลที่ออกตามป.วิอาญาอยู่แล้ว ซึ่งตามที่กำหนดไว้ในหมายศาล เมื่อจับผู้ต้องหาได้เจ้าหน้าที่ต้องส่งตัวให้พนักงานสอบสวนท้องที่ที่ขอหมายจับจากศาล เพื่อให้พนักงานสอบสวนส่งตัวผู้ต้องหาไปศาลโดยเร็ว แต่ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่มักจะควบคุมตัว (ขัง) ผู้ต้องหานั้นตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉินเสียก่อน 30 วันแล้วจึงนำตัวไปศาล

(2) ในบางกรณีเจ้าหน้าที่ไม่มีเหตุผลหรือพยานหลักฐานว่าผู้ต้องสงสัยจะเกี่ยวข้องกับความไม่สงบ แต่ก็ขอให้ศาลออกหมาย ฉฉ. เพื่อจับหรือขยายเวลาในการควบคุมตัว ซึ่งในหลายกรณีศาลก็ออกหมายให้โดยไม่มีการตรวจสอบ

(3) สิทธิในการได้รับการเยี่ยมซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของผู้ถูกควบคุมตัว (ขัง) ไม่ได้ได้รับการเคารพ แม้โดยระเบียบของศูนย์ซักถามผู้ต้องสงสัยที่ถูกควบคุมตัว (ขัง) มีสิทธิได้รับการเยี่ยมจากญาติไม่เกิน 30 นาที แต่ในทางปฏิบัติ ผู้ต้องสงสัยบางรายได้รับการเยี่ยมจากญาติเพียงระยะเวลาสั้น ๆ เพียงได้เห็นหน้าแต่ไม่สามารถพูดคุยกันได้

(4) สิทธิในการพบและปรึกษากับทนายความซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้ถูกควบคุมตัว (ขัง) ควรได้รับ แต่มักไม่สามารถพบและปรึกษาทนายความได้

(5) “กรรมวิธี” ที่เจ้าหน้าที่ใช้กับผู้ถูกควบคุมตัว (ขัง) เพื่อให้ได้มาซึ่งความร่วมมือ ข้อมูลข่าวสารและพยานหลักฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับความไม่สงบนั้นจากการร้องเรียนและสัมภาษณ์ผู้ถูกควบคุมตัว (ขัง) ตัวและข้อมูล ร่องรอย และ

พยานหลักฐาน จากการตรวจสอบ พบว่าหลายกรณีเข้าข่ายเป็นการ “**ทรมาณ**” ตามอนุสัญญาต่อต้านการทรมาณ หรือละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น การทำร้ายร่างกายหรือจิตใจ หรือข่มขู่ให้เกิดความหวาดกลัว หรือการปฏิบัติ การทางจิตวิทยาต่าง ๆ ต่อผู้ต้องสงสัย

(6) เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล วิดีโอ คลิป การซักถามตาม “**กรรมวิธี**” แบบตัดตอน เฉพาะที่เจ้าหน้าที่เห็นว่า เป็นข้อมูลและพยานหลักฐานที่เป็น ประโยชน์สำหรับการดำเนินคดีผู้ถูกควบคุมตัว (ขัง) นั้น หรือใช้เป็นพยาน หลักฐานดำเนินคดีผู้อื่น แล้วส่งให้พนักงานสอบสวนเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐาน ในชั้นศาล ซึ่งเป็นการดำเนินการที่ไม่ถูกต้องเพราะผู้ให้ถ้อยคำมิได้มีโอกาสปรึกษา ทนายความ อาจถูกบังคับข่มขู่ ทรมาณ หรือไม่มีความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว

3.3 แนวปฏิบัติของ อสย. กรณีการควบคุมตัวตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ

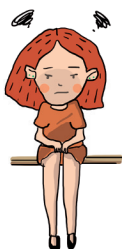
(1) กรณีที่ผู้ถูกจับเป็นผู้ต้องหาตามหมายจับตาม ป.วิอาญาอยู่แล้ว ให้ญาติหรือ **อสย.** หรือทนายความแจ้งพนักงานสอบสวนเจ้าของท้องที่ที่ขอให้ ศาลออกหมายจับ มารับตัวผู้ต้องหาเพื่อส่งศาลโดยเร็วเพื่อป้องกันไม่ให้ ควบคุมตัว (ขัง) ผู้ต้องหาไว้ที่ศูนย์ซักถาม

(2) เมื่อผู้ต้องสงสัยถูกนำไปควบคุมตัวที่ศูนย์ซักถาม ญาติพี่น้องควร รีบไปเยี่ยม เพื่อป้องกันไม่ให้ถูกซ้อมทรมาน หากเจ้าหน้าที่ไม่ให้เยี่ยม หรือ ให้เยี่ยมในระยะสั้น ๆ และไม่มีโอกาสพูดคุยกัน ให้แจ้ง **อสย.** และทำหนังสือ ร้องเรียนทันที

(3) กรณีที่สงสัยว่าผู้ถูกควบคุมตัวอาจถูกซ้อม ให้ญาติพี่น้องร้องเรียน **อสย.** เพื่อทำหนังสือขอความเป็นธรรมต่อผู้บังคับบัญชาหรือหน่วยเหนือหรือ ศาลให้ตรวจสอบและขอให้แพทย์นิติเวชตรวจร่างกายผู้ถูกซ้อมทรมาน

(4) หากพบว่าถูกควบคุมตัวเกินกำหนด หรือโดยปราศจากเหตุผลอันสมควร เช่น ไม่มีการซักถามต่อไป ให้ทนายความยื่นคำร้องต่อศาลตามมาตรา 90 แห่ง ป.วิอาญาขอให้ปล่อยตัว หรือคัดค้านการขอขยายเวลาการควบคุมตัวทันที

(5) ควรตรวจสอบข้อมูลจากศาลว่าตามหมาย ฉฉ. เจ้าหน้าที่คนใดเป็นผู้ขอหมาย เหตุผลที่ขอ ศาลอนุญาตให้ควบคุมตัวได้นานเพียงใด และมีการขออนุญาตศาลขยายระยะเวลาในการควบคุมตัวหรือไม่ เหตุผลใด และศาลอนุญาตเพียงใด

4. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

4.1 การใช้อำนาจตาม ป.วิอาญาในชั้นสอบสวน

การใช้อำนาจตาม ป.วิอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายธรรมดานั้น ใช้โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ (ฝ่ายปราบปรามซึ่งมีหน้าที่จับกุม) และพนักงานสอบสวน (ตำรวจฝ่ายสอบสวน) ในกรณีที่มีการกระทำผิดอาญาและมีการกล่าวหาว่าผู้ต้องสงสัยได้กระทำความผิด ทางอาญา กล่าวคือในกรณีที่จับและขังตาม กฎอัยการศึกและ/หรือ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ

(1) เมื่อเหตุในการควบคุมตัวตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ หมดไป หรือเมื่อถูกเจ้าหน้าที่ควบคุมตัวตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ ครบ 30 วันแล้ว ผู้ถูกควบคุมตัวมีสิทธิ (1) ได้รับการปล่อยตัวโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจนำตัวไปปล่อยที่ศาล หรือ (2) หากมีข้อกล่าวหา หรือมีหมายศาลกล่าวหาว่าผู้ต้องสงสัยได้กระทำความผิดอาญา เจ้าหน้าที่ก็จะส่งตัวผู้ต้องสงสัยไปให้พนักงานสอบสวน (ตำรวจ) ที่ สภ. ท้องที่ ที่การกระทำผิดที่กล่าวหาเกิดขึ้น เพื่อแจ้งข้อหา ซึ่งจะทำให้ผู้ต้องสงสัยตกเป็น “ผู้ต้องหา” เพื่อพนักงานสอบสวนจะสอบสวนดำเนินคดีต่อไปตาม ป.วิอาญา

(2) พนักงานสอบสวน (ตำรวจ) จะแจ้งข้อกล่าวหาผู้ต้องสงสัยว่า ได้กระทำความผิดอะไร อย่างไร เมื่อใด ที่ไหน โดยผู้ต้องหา มีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความ หรือให้การต่อหน้าทนายความได้ ผู้ต้องหา มีสิทธิที่จะรับสารภาพ หรือปฏิเสธ หรือไม่ให้การก็ได้

(3) ระหว่างสอบสวน พนักงานสอบสวน (ตำรวจ) มีอำนาจควบคุมตัว (ขัง) ผู้ต้องหาได้ ไม่เกิน 48 ชั่วโมง หลังจากนั้นจะต้องนำผู้ต้องหาไปขออนุญาตต่อศาลควบคุมตัว (ขัง) ผู้ต้องหา (ฝากขัง) ต่อไป ครั้งละไม่เกิน 12 วัน โดยมีระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนด ตามความหนักเบาของข้อหา ข้อหาหนักที่สุด เช่น ข้อหาก่อการร้าย หรือฆ่าผู้อื่น รวมกันแล้วต้องไม่เกิน 84 วัน โดยทั่วไปจะควบคุมตัว (ขัง) ไว้ที่เรือนจำ

(4) จากการสอบสวนของพนักงานสอบสวน (ตำรวจ) หากเห็นว่าไม่ได้กระทำความผิด พนักงานสอบสวน (ตำรวจ) จะส่งสำนวนสอบสวนคดีให้อัยการเพื่อสั่งไม่ฟ้อง และปล่อยตัวไป แต่หากว่าอัยการเห็นว่ามีพยานหลักฐานน่าเชื่อว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด อัยการจะดำเนินการตามขั้นตอนและส่งตัวผู้ต้องหาฟ้องเป็นจำเลยต่อศาล (ศาลจังหวัด) โดยศาลจะสั่งให้ควบคุมตัว (ขัง) จำเลยไว้ที่เรือนจำในระหว่างพิจารณาคดี

(5) ในระหว่างถูกควบคุมตัว (ขัง) ในชั้นสอบสวนตาม (3) หรือในชั้นศาลตาม (4) ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ปล่อยตัว

ชั่วคราว (ประกันตัว) ซึ่งศาลจะพิจารณาว่าควรอนุญาตหรือไม่ ซึ่งโดยทั่วไปต้องมีโฉนดที่ดินหรือเงินสดให้ศาลยึดไว้ หากอนุญาต ผู้ต้องหาหรือจำเลย จะได้รับการปล่อยตัว แต่ต้องมาพบตำรวจ หรืออัยการ หรือมาศาลตามนัด

(6) ญาติและทนายความมีสิทธิในการเยี่ยมหรือพบผู้ต้องหาได้ ทั้งที่โรงพักและที่เรือนจำ

4.2 สิทธิบางประการของประชาชนในคดีอาญา

(1) สิทธิของผู้ต้องหาในชั้นจับกุมและแจ้งข้อกล่าวหาสิทธิของผู้ต้องหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีดังนี้

- (1.1) พบและปรึกษาผู้ที่จะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว
- (1.2) ให้ทนายความหรือผู้ไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำได้
ในชั้นสอบสวน
- (1.3) ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร
- (1.4) ได้รับการรักษาโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย
- (1.5) ผู้ต้องหาหรือญาติสามารถขอเอกสารบันทึกการจับกุม จากพนักงานสอบสวนได้

ตามมาตรฐานระหว่างประเทศ ผู้ที่ถูกควบคุมตัวในทุกรณี ไม่ว่าจะโดยกฏอัยการศึก หรือ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ มีสิทธิทราบถึงเหตุผลในการจับกุม และควบคุมตัว มีสิทธิพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัว มีสิทธิได้รับการเยี่ยมจากญาติ มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลกรณีเจ็บป่วยหรือบาดเจ็บ แต่เจ้าหน้าที่ปฏิเสธสิทธิดังกล่าวของผู้ถูกจับและควบคุมตัว ตามกฏอัยการศึกและ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน

(2) สิทธิของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน หลังจากพนักงานสอบสวน (ตำรวจ) รับตัวผู้ต้องสงสัยจากการควบคุมตัวตามกฏอัยการศึกหรือ พ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ พนักงานสอบสวน (ตำรวจ) มีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ที่สถานี

ตำรวจได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง หลังจากนั้นจะต้องนำตัวไปศาลเพื่อขอฝากขัง
ครั้งละไม่เกิน 12 วัน ไม่เกิน 7 ครั้ง

เมื่อผู้ต้องหาถูกส่งตัวให้พนักงานสอบสวน (ตำรวจ) แล้ว ผู้ต้องหาจะมีสิทธิ
ดังนี้

- (2.1) มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้
- (2.2) มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบ
ปากคำตนได้
- (2.3) มีสิทธิพบและปรึกษาทนายความเป็นการส่วนตัว
- (2.4) มีสิทธิได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติตามสมควร
- (2.5) มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดเจ็บป่วย
- (2.6) ในการสอบปากคำผู้ต้องหาจะมีสิทธิที่จะใช้ล่ามที่ผู้ต้องหา
จัดหาเองแปลหรือตรวจสอบการแปล
- (2.7) มีสิทธิที่จะเสนอพยานหลักฐานและเอกสารต่าง ๆ ของตน
หรืออ้างพยานบุคคลของฝ่ายตนให้พนักงานสอบสวนสอบปากคำไว้เป็นพยาน
- (2.8) มีสิทธิขอคัดคำให้การของตน และบันทึกการจับกุม
- (2.9) มีสิทธิยื่นขอปล่อยตัวชั่วคราว (ประกัน) โดยเจ้าหน้าที่
จะไม่ให้ประกันโดยปราศจากเหตุผลตามกฎหมายและเรียกหลักประกันเกินควร
ไม่ได้

4.3 ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในการบังคับใช้ ป.วิอาญา ในชั้น สอบสวนและชั้นศาล

(1) การสอบสวนผู้ต้องหาพนักงานสอบสวนใช้ทนายความที่ตนจัดหา
มาเองให้ นั่งฟังการสอบปากคำผู้ต้องหา ซึ่งทนายความบางคนมักไม่ได้ทำหน้าที่
ทนายความที่ดีในการปกป้องคุ้มครองผู้ต้องหา ทำให้ผู้ต้องหาเสียเปรียบในการ
ต่อสู้คดีในชั้นศาล

(2) บางคดีพนักงานสอบสวนนำเอาบันทึกการซักถามในชั้น พ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ ซึ่งเจ้าหน้าที่ใช้ “กรรมวิธี” ทำให้ผู้ต้องหาตอบข้อซักถามและลงชื่อไว้ไว้ด้วยความไม่เข้าใจ เข้าใจผิด ไม่สมัครใจ หรือกระทั้งจำยอมเพราะเพราะถูกข่มขู่หรือทรมาน โดยนำบันทึกการซักถามมาใช้เป็นแนวทางในการสอบ คำให้การผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน แล้วให้ลงชื่อ

(3) พนักงานสอบสวนมักคัดค้านการขอประกันตัว (ปล่อยตัวชั่วคราว) โดยอ้างเหตุผลเรื่องความมั่นคง หรือเกรงว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี หรือข่มขู่พยาน ทั้ง ๆ ที่ไม่มีข้อมูลหรือข้อเท็จจริงสนับสนุน

(4) ในกรณีที่ผู้ต้องหา/จำเลยถูกควบคุมตัว (ขัง) ที่เรือนจำ เจ้าหน้าที่เรือนจำมักจะอนุญาตให้ญาติใกล้ชิดและทนายความเท่านั้นที่เยี่ยมได้ อสย. หรือนักสิทธิมนุษยชนมักถูกกีดกันไม่ให้เยี่ยมผู้ต้องหา/จำเลยที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ

(5) ผู้ต้องหาหรือจำเลยบางคน ถูกหมายจับของศาลหลายคดี แทนที่พนักงานสอบสวนจะสอบสวนทุกคดีไปพร้อมกัน แต่กลับสอบสวนและส่งฟ้องศาลเพียงคดีเดียวก่อน เมื่อศาลยกฟ้องคดีที่หนึ่ง จึงขออายัดตัวเพื่อสอบสวน และฟ้องคดีที่สอง เป็นเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ ถือเป็นการอายัดตัวซ้ำซาก ทำให้ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวยาวนานโดยไม่จำเป็น

(6) ผู้ต้องหาที่พูดและฟังภาษาไทยไม่ได้ดี มีสิทธิที่จะมีล่าม แต่หลายกรณีพนักงานสอบสวนไม่จัดล่ามให้ หรือล่ามที่จัดให้แปลถ้อยคำอย่างลำเอียง เป็นผลเสียต่อผู้ต้องหา

4.4 แนวปฏิบัติของ อสญ. ในชั้นสอบสวน

(1) เมื่อครบกำหนดควบคุมตัว (ขัง) ตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ หรือทราบว่าเจ้าหน้าที่จะส่งตัวผู้ต้องสงสัยไปให้พนักงานสอบสวนที่สถานีตำรวจ ญาติต้องแจ้ง อสญ. ทันทีว่าจะมีการส่งตัวไปเมื่อใด ที่ สภ. ไต เพื่อประสานงานกับทนายความ และเยี่ยมผู้ต้องหาเพื่อให้คำปรึกษา ก่อนให้การต่อพนักงานสอบสวน

(2) ผู้ต้องหามีสิทธิที่จะปฏิเสธทนายความที่ตำรวจจัดหามา และให้ทนายความที่ตนไว้วางใจหรือที่ญาติจัดหามาเข้าฟังการสอบปากคำได้ ดังนั้นญาติควรแจ้งผู้ต้องหาไว้ก่อนที่จะส่งตัวไปพนักงานสอบสวน (ตำรวจ) ว่าอย่าเพิ่งให้การรับหรือปฏิเสธ หรือให้การอื่นใดต่อพนักงานสอบสวน จนกว่าจะได้พบกับทนายความที่ญาติจัดหามา และให้รีบติดต่อทนายความเพื่อไปพบกับผู้ต้องหาเพื่อให้คำปรึกษาโดยเร็ว หากผู้ต้องสงสัยกระทำผิดจริงโดยทั่วไปทนายความจะแนะนำให้รับสารภาพเพื่อผ่อนผันโทษ แต่หากไม่ได้กระทำผิด ควรปฏิเสธข้อกล่าวหา

(3) หากผู้ต้องหาได้ถูกดำเนินการตาม “กรรมวิธี” จนมีผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจ เช่น บาดเจ็บทั้งทางร่างกาย หรือจิตใจ หรือหวาดผว ควรเรียกร้องให้พนักงานสอบสวนส่งตัวให้แพทย์นิติเวชตรวจร่างกาย และควรทำหนังสือให้ผู้ต้องหาแจ้งพนักงานสอบสวนไว้เป็นหลักฐาน หากพนักงานสอบสวนไม่ดำเนินการ ให้ทนายความยื่นคำร้องต่อศาล

(4) ให้ญาติยื่นคำร้องขอประกันตัว (ปล่อยตัวชั่วคราว)

(5) ในกรณีที่ผู้ต้องหาถูกส่งตัวไปเรือนจำ ให้ญาติ อสญ. และทนายความ ควรเยี่ยมผู้ต้องหาที่เรือนจำและให้ญาติยื่นคำร้องขอประกันตัว (ปล่อยตัวชั่วคราว) ต่อศาลเช่นกัน

(5) ในกรณีที่มีหมายจับหลายคดี ญาติ อสญ. ควรให้ทนายความแจ้งให้พนักงานสอบสวนที่รับผิดชอบคดีต่าง ๆ เร่งสอบสวนคดีทั้งหมดให้เสร็จโดยเร็ว และให้พนักงานอัยการฟ้องคดี และศาลสืบพยานหลายคดีไปในเวลาเดียวกัน โดยไม่จำเป็นต้องรอให้คดีใดเสร็จเสียก่อน

(6) หากไม่ได้รับความเป็นธรรมในการสอบสวน เช่น ผู้ต้องหาถูกซ้อมทรมาน ข่มขู่ มีการใช้พยานหลักฐานหรือคำให้การชั้น พ.ร.ก.อุกฉินฯ ที่ได้จาก “กรรมวิธี” มาผูกมัดผู้ต้องหา อสญ. ควรให้ทนายความยื่นเรื่องขอความเป็นธรรมจากอัยการสูงสุด

(7) การร้องขอความเป็นธรรมในชั้นสอบสวน

(7.1) กรณีพนักงานสอบสวนทำผิดขั้นตอนหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ผู้ต้องหาควรทำหนังสือถึงพนักงานสอบสวนท้วงติงและคัดค้านโดยสำเนาถึงผู้บังคับบัญชาพนักงานสอบสวนและอัยการ

(7.2) กรณีพนักงานสอบสวนลำเอียงหรือไม่เป็นธรรมให้ผู้ต้องหาทำหนังสือขอเปลี่ยนตัวพนักงานสอบสวน สำเนาถึงผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติและอัยการ

(7.3) กรณีที่เห็นว่า การสอบสวนไม่เป็นธรรมและพนักงานอัยการอาจไม่แก้ไข ให้ผู้ต้องหาขอความเป็นธรรมถึงอัยการสูงสุด

Handwriting practice lines consisting of 20 horizontal dotted lines on a white background.

หมายเหตุ: สำหรับบอสนญ.บันทึกเหตุการณ์เพิ่มเติม

5 การดำเนินคดีในศาลชั้นต้น ตาม ป.วิอาญา

5.1 ขั้นตอนการดำเนินคดีในชั้นศาล

(1) เมื่อพนักงานสอบสวน (ตำรวจ) สอบสวนแล้วจะสรุปสำนวนพร้อมทำความเข้าใจว่าควรฟ้องหรือไม่ควรฟ้องคดีต่อศาล แล้วเสนอความเห็นพร้อมสำนวนสอบสวนให้พนักงานอัยการสั่งคดี

(2) ในกรณีที่

(1) พนักงานสอบสวนเสนอว่าไม่ควรฟ้อง และพนักงานอัยการเห็นด้วย ให้อยู่คดี

(2) ในกรณีที่พนักงานสอบสวนเสนอว่าควรฟ้องและพนักงานอัยการเห็นด้วย พนักงานอัยการจะฟ้องคดีต่อศาล แต่

(3) กรณีพนักงานสอบสวนเสนอว่าควรฟ้อง แต่พนักงานอัยการเห็นว่าไม่ควรฟ้อง สำหรับใน จขต. พนักงานอัยการต้องส่งสำนวนผู้บัญชาการตำรวจภาค 9 เพื่อทบทวน หากผู้บัญชาการตำรวจภาค 9 เห็นด้วยกับอัยการคดีเป็นอันยุติ แต่หากผู้บัญชาการตำรวจภาค 9 ยืนยันว่าควรฟ้อง ให้ส่งสำนวนให้อัยการสูงสุดชี้ขาด

(3) ในกรณีที่อัยการส่งฟ้องต่อศาล จะต้องนำตัวผู้ต้องหาไปศาลด้วย โดย อสญ. ควรแนะนำให้ญาติจัดหาทนายความให้จำเลย

(4) ในการให้คำแนะนำหากจำเลยกระทำผิดจริง โดยทั่วไปทนายความ จะแนะนำให้รับสารภาพเพื่อผ่อนหนักเป็นเบา แต่หากไม่ได้กระทำผิด ก็ควร ปฏิเสธ

(5) หากเป็นไปได้ **ออสถู**. หรือทนายความควรแนะนำให้ญาติยื่นคำขอ ปลดปล่อยตัวชั่วคราว (ประกันตัว) หากศาลจังหวัดไม่ให้ประกันตัว ควรอุทธรณ์ คำสั่งศาลต่อศาลอุทธรณ์

(6) ในการดำเนินคดี ศาลจะสืบพยานฝ่ายโจทก์ คือพยานฝ่ายอัยการ ก่อน แล้วจึงสืบพยานฝ่ายจำเลย แล้วตัดสินโดยทำเป็นคำพิพากษา การพิจารณา ของศาลชั้นต้น อาจใช้เวลาหนึ่งปี

(7) เมื่อศาลตัดสินแล้ว ฝ่ายที่ไม่พอใจคำตัดสิน สามารถอุทธรณ์ไปยัง ศาลอุทธรณ์ภาค 9 ได้ โดยทั่วไปไม่มีการสืบพยานในชั้นอุทธรณ์ แต่ศาลอุทธรณ์ จะพิจารณาพยานหลักฐานตามสำนวนของศาลชั้นต้น การพิจารณาของ ศาลอุทธรณ์อาจใช้เวลาหนึ่งปีเช่นกัน

5.2 การให้ความช่วยเหลือในชั้นการพิจารณาคดีในศาล

(1) เมื่อจำเลยได้รับสำเนาคำฟ้องจากศาล ให้ **ออสถู**. สอบถามวันเวลา การนัดพร้อมคดี เพื่อแจ้งให้ทนายความทราบต่อไป และควรแต่งตั้งทนายความ เข้าไปในคดีโดยเร็ว

(2) **ออสถู**. ควรแนะนำขั้นตอนกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาลให้กับ ญาติและจำเลยให้เข้าใจ เช่น วันนัดพร้อม ต้องมีทนายความเข้าร่วมด้วย การกำหนดวันพิจารณาคดี การสืบพยานโจทก์ การสืบพยานจำเลย

(3) การรวบรวมเอกสาร พยานหลักฐานประกอบพิจารณาคดี ญาติ ต้องประสานกับทนายความเจ้าของคดีอย่างใกล้ชิด

(4) กรณีจำเป็น อสญ. ต้องลงพื้นที่เกิดเหตุ เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติม ตามคำแนะนำของนายความ เช่น ถ่ายรูปสถานที่เกิดเหตุ ทำแผนที่เกิดเหตุ เป็นต้น

(5) ญาติหรือ อสญ. โดยหนังสือมอบอำนาจของจำเลยหรือนายความ ควรคัดหรือขอถ่ายสรรพเอกสารในสำนวนที่ใช้ในการสู้คดีให้กับนายความ โดยเร็วที่สุด ก่อนวันนัด และติดตามรายงานกระบวนการพิจารณา และควรเข้าร่วมการพิจารณาคดีทุกนัด

(6) ศาลจะสืบพยานโจทก์ (อัยการ) ก่อน เมื่อหมดพยานโจทก์แล้ว จึงสืบพยานจำเลย ก่อนถึงวันนัดสืบพยานจำเลย อสญ. ควรแนะนำให้ญาตินำพยานจำเลยมาพบนายความ เพื่อซักซ้อมการให้การของพยานจำเลย

(7) อสญ. ควรมาร่วมฟังคำพิพากษาของศาล และให้คำแนะนำญาติเกี่ยวกับขั้นตอนกระบวนการตามกฎหมายในขั้นต่อไป เช่น การยื่นขอประกันตัวในชั้นอุทธรณ์ หรือกรณีศาลยกฟ้องและคดีถึงที่สุด ก็แนะนำให้ญาติหรือจำเลยคัดเอกสารเพื่อประกอบการยื่นคำขอรับการเยียวยาตาม พรบ.ค่าตอบแทนของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ซึ่งต้องยื่นต่อกระทรวงยุติธรรมภายในหนึ่งปีนับแต่มีคำพิพากษา

5.3 กรณีมีการอายัดตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยสำหรับคดีอื่น หรืออายัดตัวข้าราชการ

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือปล่อยตัวชั่วคราว (ประกันตัว) ระหว่างพิจารณาของศาล ตำรวจอาจขออายัดตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้โดยอ้างว่าจำเลยทำผิดในคดีอื่น ดังนั้นเพื่อป้องกันการอายัดตัวข้าราชการ อสญ. ควรดำเนินการดังนี้

(1) เมื่อผู้ต้องสงสัยถูกจับ ไม่ว่าจะตามกฎหมายการศึก พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ หรือ ป.วิอาญา ให้ญาติหรือ อสญ. โดยหนังสือมอบอำนาจจากผู้ต้องสงสัย หรือ นายตความประสานงานกับพนักงานสอบสวนในท้องที่ต่าง ๆ และ**ผู้บัญชาการศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้** เพื่อตรวจสอบว่ามีหมายจับคดีอาญาตาม ป.วิอาญาหรือไม่ มีก๊อไบ คดีใดบ้าง หากไม่ทราบผล ให้ตรวจสอบไปที่ศาลต่าง ๆ ใน จต. การตรวจสอบควรทำเป็นหนังสือ

(2) ในกรณีที่พบว่ามีหมายจับตาม ป.วิอาญา ให้ยื่นหนังสือร้องขอความเป็นถึงพนักงานสอบสวนขอให้รวมหลายคดีเป็นคดีเดียวกัน หรือให้รับสอบสวนดำเนินคดีต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กัน โดยไม่ต้องรอให้เสร็จสิ้นการพิจารณาในแต่ละคดีก่อน เพื่อลดระยะเวลาในการขังจำเลยระหว่างการพิจารณาคดี หนังสือร้องขอความเป็นธรรมควรสำเนาให้อัยการสูงสุดด้วย

5.4 กรณีศาลพิพากษาลงโทษในศาลชั้นต้น

(1) จำเลยมีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นต่อศาลอุทธรณ์ โดยแจ้งให้ทนายความดำเนินการภายในระยะเวลา 30 วัน นับตั้งแต่วันที่ฟังคำพิพากษาของศาลชั้นต้น

(2) อัยการก็มีสิทธิอุทธรณ์เช่นเดียวกัน หากเห็นว่าศาลลงโทษน้อยกว่าที่อัยการขอ ดังนั้นต้องติดตามด้วยว่าอัยการอุทธรณ์หรือไม่ เพื่อให้ทนายความยื่นแก้อุทธรณ์

(3) อสญ. อาจช่วยทนายความคัดคำพิพากษา และเอกสารในสำนวนคดี เพื่อให้ทนายความเขียนอุทธรณ์

6. การให้ความช่วยเหลือทางคดีในชั้นศาลอุทธรณ์

กรณีศาลพิพากษายกฟ้องในศาลชั้นต้น

(1) หากศาลมีคำสั่งให้ชั่งระหว่างอุทธรณ์ อสญ.ควรแนะนำให้ผู้ญาติยื่นขอประกันตัว

(2) อสญ. ควรติดตามว่าพนักงานอัยการยื่นอุทธรณ์หรือไม่ หากพนักงานอัยการยื่นอุทธรณ์ ตามปกติศาลจะส่งสำเนาอุทธรณ์ไปให้ทนายความจำเลย แต่หากศาลส่งสำเนาอุทธรณ์มาบ้านของจำเลย หรือส่งมาถึงจำเลยในเรือนจำ (กรณีถูกขังระหว่างอุทธรณ์) ให้รีบส่งสำเนาอุทธรณ์ของพนักงานอัยการให้กับทนายความ เพื่อเตรียมยื่นคำแก้อุทธรณ์ภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันที่จำเลยได้รับสำเนาอุทธรณ์ หากทนายความยื่นอุทธรณ์ไม่ทันภายในเวลาที่กำหนด สามารถยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลายื่นคำแก้อุทธรณ์ได้ อีก 15 วัน

ในกรณีที่ศาลส่งสำเนาอุทธรณ์ไปที่บ้าน อย่าลงชื่อรับหมายส่งสำเนาอุทธรณ์ ให้เจ้าหน้าที่ปิดหมายและสำเนาอุทธรณ์ เพื่อให้ระยะเวลาแก้อุทธรณ์ยืดออกไป เมื่อปิดหมายแล้ว ให้ปลดหมายแล้วส่งสำเนาอุทธรณ์ให้ทนายความโดยเร็ว

(3) หากศาลพิพากษายกฟ้องและไม่มีการชั่งระหว่างอุทธรณ์ แนะนำเรื่องถอนหลักทรัพย์ (กรณีจำเลยได้รับการประกันตัวระหว่างการพิจารณาคดี)

7. การให้ความช่วยเหลือทางคดีในชั้นฎีกา

7.1 กรณีศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้อง

(1) ให้ติดตามคำสั่งคดีถึงที่สุด ภายในระยะเวลา 30 วัน นับจากวันที่มีการอ่านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ว่าอัยการฎีกา หรือขอขยายเวลาฎีกาหรือไม่

(2) หากพนักงานอัยการยื่นฎีกา จะมีสำเนาฎีกาของพนักงานอัยการมาถึงบ้านของจำเลย หรือส่งมาถึงจำเลยในเรือนจำ (กรณีถูกขังระหว่างฎีกา) ให้รีบส่งสำเนาฎีกาของพนักงานอัยการให้ทนายความ เพื่อยื่นคำแก้ฎีกาของพนักงานอัยการภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันที่จำเลยได้รับสำเนาฎีกา

(3) หากทนายความยื่นฎีกาไม่ทันภายในเวลาที่กำหนด สามารถยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลายื่นคำแก้ฎีกาได้ อีก 15 วัน

ในกรณีที่ศาลส่งสำเนาฎีกาไปที่บ้าน อย่าหลงเชื่อรับหมายส่งสำเนาฎีกา ให้เจ้าหน้าที่ปิดหมายและสำเนาฎีกา เพื่อให้ระยะเวลาแก้ฎีกายืดออกไป เมื่อปิดหมายแล้ว ให้ปลดหมายแล้วส่งสำเนาฎีกาให้ทนายความโดยเร็ว

7.1 กรณีศาลอุทธรณ์พิพากษาลงโทษ

(1) จำเลยมีสิทธิยื่นฎีกาคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ โดยแจ้งให้ญาติทราบ

(2) ติดตามวันครบกำหนดยื่นฎีกา และแจ้งให้ทนายความทราบเป็นระยะ ๆ

(3) คัดคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ เพื่อให้ทนายความเตรียมดำเนินการยื่นฎีกา

(4) ศาลจะส่งหมายแจ้งวันนัดฟังคำพิพากษาศาลฎีกา ให้ญาติมาศาลตามวันนัดดังกล่าว

(5) พิพากษาศาลฎีกา ถือเป็นที่สุด

(6) กรณีศาลฎีกาพิพากษาประหารชีวิต จำเลยสามารถยื่นทูลเกล้าฯ ขอภัยโทษภายในกำหนด 60 วัน นับแต่วันฟังคำพิพากษาศาลฎีกา ส่วนโทษอื่นจะยื่นทูลเกล้าฯ เมื่อใดก็ได้ หากคำร้องทูลเกล้าฯ ถูกยกคำร้อง จะยื่นใหม่อีกไม่ได้ จนกว่าจะพ้นกำหนด ๒ ปี นับแต่วันที่ถูกยกคำร้องครั้งก่อน

(7) กรณีจำเลยได้รับการประกันตัว จำเลยต้องมาฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งตามวันเวลาที่ศาลกำหนด ถ้าหากจำเลยไม่มาและศาลมีเหตุสงสัยว่าจำเลยจะหลบหนีหรือตั้งใจไม่มาศาล ศาลจะออกหมายจับจำเลย ถ้าไม่ได้ตัวจำเลยมาศาลภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันออกหมายจับ ศาลก็จะอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นลับหลังจำเลยได้โดยถือว่าจำเลยได้ฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นแล้ว และศาลจะยึดหลักประกันของจำเลย

บทที่ห้า

การดำเนินการอื่น ๆ
ของ อสย.

1. การร้องขอความเป็นธรรม

1.1 ทุกกรณี ทุกขั้นตอน หากผู้ถูกควบคุมตัว ญาติ หรือ อสญ. เห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่ ควรร้องขอความเป็นธรรม

1.2 ในกรณีที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่ในทุกกรณี ผู้ไม่ได้รับความเป็นธรรม ญาติ ผู้รับมอบอำนาจ หรือทนายความ มีสิทธิร้องเรียนขอความเป็นธรรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือศูนย์ดำรงธรรมได้ ขั้นตอนและกระบวนการร้องขอความเป็นธรรม อาจทำได้ดังนี้

(1) การร้องเรียนขอความเป็นธรรมควรทำเป็นหนังสือลงชื่อผู้ร้องเรียนขอความเป็นธรรม และสำเนาเก็บไว้ 1 ชุด

(2) ควรให้ทนายความเป็นผู้ทำหรือตรวจสอบหนังสือร้องเรียนก่อนเพื่อป้องกันความผิดพลาด หรือการโต้กลับในข้อหาแจ้งความเท็จหรือหมิ่นประมาท โดยเน้นระบุข้อเท็จจริงและพฤติกรรมของการละเมิดสิทธิมนุษยชน การกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ ผู้ได้รับผลกระทบ และผลกระทบที่ได้รับ หลีกเลี่ยงการระบุชื่อเจ้าหน้าที่ หากพยานหลักฐานไม่ชัดเจน

(3) ควรส่งสำเนาหนังสือร้องเรียนให้ผู้บังคับบัญชาของหน่วยงานหรือองค์กรอิสระ เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และองค์การระหว่างประเทศ เช่น สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ (UNOHCHR)

(4) ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนร้ายแรงและมีพยานหลักฐานตามสมควร อาจปรึกษาทนายความเพื่อดำเนินคดีทางศาลเพื่อขอความคุ้มครองหรือให้ปล่อยตัว เช่น การขังเกินกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น

2. การขอปล่อยตัวชั่วคราว (ประกันตัว)

(1) อธิบายขั้นตอนการประกันตัวให้กับญาติทราบ ก่อนที่จะดำเนินการประกันตัว

(2) ปรึกษาขอความเห็นกับทนายความเกี่ยวกับการยื่นคำร้องขอประกันตัวในแต่ละคดี

(3) ให้คำแนะนำกับญาติเกี่ยวกับการประกันตัว เช่น เตรียมเอกสารของนายประกัน และเตรียมหลักทรัพย์

(4) รวบรวมเอกสารประกอบ และแนะนำขั้นตอนการยื่นขอประกันตัวต่อศาล

(5) ติดตามคำสั่งและอธิบายญาติให้เข้าใจในกรณีการอนุญาตหรือไม่อนุญาตประกันตัวจำเลย

(6) กรณีจำเลยหรือญาติไม่มีหลักทรัพย์เพื่อใช้เป็นหลักประกันในการขอประกันตัว ญาติสามารถยื่นคำร้องขอสนับสนุนเงินประกันตัวจาก “กองทุนยุติธรรม” โดยติดต่อได้ที่ สำนักงานยุติธรรมจังหวัด

(7) หากศาลพิพากษายกฟ้องและคดีถึงที่สุดแล้ว จำเลยสามารถยื่นคำร้องขอรับการเยียวยาตาม พรบ. ค่าตอบแทนของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา และการเยียวยาตามนโยบายของ คอ.บต.

3. กรณีมีการยึดทรัพย์สินเพื่อเป็นของกลางหรือตรวจสอบ

ในการตรวจค้น จับกุม เจ้าหน้าที่อาจยึดทรัพย์สินของเป็นของกลาง โดยอ้างว่าเป็นสิ่งของที่ใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาจากการกระทำความผิด หรือยึดไว้เพื่อตรวจสอบ อสญ. จึงควรแนะนำเจ้าของทรัพย์สินดังนี้

(1) ให้ตรวจสอบรายการทรัพย์สินที่ถูกยึดกับรายการที่เจ้าหน้าที่ลงในเอกสารตรงกันหรือไม่ โดยให้เจ้าหน้าที่ลงลายมือชื่อรับรอง และขอสำเนา เก็บไว้หนึ่งฉบับ

(2) ประสานงานติดตามผลการตรวจสอบทรัพย์สินที่ถูกยึด เพื่อขอคืน เป็นระยะ หากเจ้าหน้าที่ไม่คืน หรือล่าช้า ให้ทำหนังสือทวงถาม

(3) ในกรณีทรัพย์สินที่ถูกยึดไปหาย ให้แจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน

(4) ตรวจสอบว่าเจ้าหน้าที่ได้เก็บทรัพย์สินไว้ในที่สมควร ไม่เสียหาย หรือมีคนนำไปใช้หรือไม่ หากเห็นว่าทรัพย์สินจะเสียหาย หรือมีคนนำไปใช้ ให้ร้องเรียนขอความเป็นธรรมต่อผู้บังคับบัญชา

4. กรณีถูกข่มขู่

มีผู้ถูกจับในคดีความมั่นคงจำนวนมาก ถูกข่มขู่ทรมานทั้งทางร่างกายหรือจิตใจ หรือถูกกลั่นแกล้ง เหยียดหยาม ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเจ้าหน้าที่ หรือผู้ที่เจ้าหน้าที่สนับสนุนหรือรู้เห็นเป็นใจให้กระทำ ทั้งในขณะถูกจับ ถูกพาตัวไป ถูกควบคุมตัวทั้งในชั้นกักขังการศึก พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ หรือชั้น ป.วิอาญา เพื่อให้ผู้ถูกทรมาน หรือบุคคลอื่นรับสารภาพ ให้ข้อมูล หรือมอบตัวแล้วแต่กรณี

การทรมาน เหยียดหยามหรือละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นสิ่งต้องห้ามเด็ดขาด ทั้งโดยกฎหมายในประเทศและกฎหมายระหว่างประเทศ ไม่ว่าในสถานการณ์ หรือเพื่อวัตถุประสงค์ใด ๆ

ดังนั้นเมื่อเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้น ถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง อสญ. ควรดำเนินการดังนี้

- (1) สอบข้อเท็จจริง ลักษณะการถูกข่มขู่ โดยใคร ที่ไหน อย่างไร มีบาดแผลหรือไม่ โดยละเอียด
- (2) แนะนำให้ญาติเข้าเยี่ยม ถ่ายรูป เก็บหลักฐาน ร่องรอยการถูกข่มขู่ทรมาน
- (3) แจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน
- (4) ทำหนังสือร้องเรียนคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

(5) เข้าร่วมสอบข้อเท็จจริงเพิ่มเติม ร่วมกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

(6) ทำหนังสือขอให้แพทย์นิติเวชตรวจร่างกาย และขอใบรับรองแพทย์ กรณีไม่ได้รับความสะดวก ให้ยื่นคำร้องต่อศาล

(7) ฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาเจ้าหน้าที่ ในข้อหาทำร้ายร่างกาย และหรือปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ และเรียกค่าเสียหายจากหน่วยงานต้นสังกัดของเจ้าหน้าที่

5. กรณีเสียชีวิตระหว่างจับกุม ควบคุมตัว

(1) แนะนำให้ผู้ร้องเข้าใจกระบวนการชั้นสูตรพลิกศพโดยแพทย์นิติเวช และผลของการตรวจชั้นสูตรพลิกศพ แม้เจ้าหน้าที่จะดำเนินการให้มีการชันสูตรพลิกศพแล้ว ญาติก็ยังมีสิทธิให้ชันสูตรพลิกศพซ้ำโดยแพทย์นิติเวชที่เป็นอิสระได้

(2) บันทึกข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับสาเหตุการตาย

(3) แนะนำขั้นตอน กระบวนการไต่สวนการตายของศาล ให้ญาติแต่งตั้งทนายความเพื่อเข้าร่วมการไต่สวนการตาย

(4) หากมีพยานหลักฐานว่าเสียชีวิตจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ ญาติสามารถแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำผิด หรือแต่งตั้งทนายความฟ้องต่อศาลเองได้

(5) นอกจากนี้ ควรแนะนำญาติให้แต่งตั้งนายความฟ้องหน่วยราชการ ต้นสังกัดของเจ้าหน้าที่ที่กระทำผิดเรียกค่าเสียหายจากหน่วยงานนั้นได้ด้วย

6. กรณีถูกเชิญเข้าร่วมโครงการต่าง ๆ ตามความสมัครใจ

(1) แนะนำให้ตรวจรายละเอียดเกี่ยวกับหนังสือเชิญเข้าร่วมโครงการ โดยหน่วยงานใด สถานที่จัดโครงการ ระยะเวลา มีพันธะสัญญาหรือไม่

(2) สอบข้อเท็จจริงและรวบรวมเอกสารเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเข้าร่วมโครงการ

(3) ชี้แจงเหตุผลกรณีที่ไม่สามารถเข้าร่วมโครงการต่าง ๆ ได้ โดยทำหนังสือตอบกลับไปยังหน่วยงานที่ออกหนังสือเชิญเข้าร่วมโครงการนั้น ๆ

(4) กรณีถูกเชิญเข้าร่วมโครงการโดยไม่มีหนังสือเชิญ ให้ตรวจสอบที่มาของโครงการ

(5) เราสามารถปฏิเสธการเข้าร่วมโครงการได้หากไม่สะดวกและไม่มี ความผิดหรือข้อผูกมัดใด ๆ กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

7. กรณีถูกเชิญไปรายงานตัว

- (1) แนะนำให้ผู้เสียหายตรวจสอบ วัน เวลา สถานที่ หน่วยงาน ผู้รับรายงานตัว และระยะเวลาการรายงานตัว
- (2) ควรให้ผู้เสียหายแจ้งต่อผู้นำชุมชน ญาติพี่น้อง ทราบถึงการรายงานตัวของผู้เสียหายและให้ไปเป็นเพื่อน
- (3) รวบรวมข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- (4) ติดตามความคืบหน้าการรายงานตัวของผู้เสียหาย
- (5) กรณีไม่สามารถรายงานตัว ควรแจ้งต่อหน่วยงานที่รับการรายงานตัว พร้อมชี้แจงเหตุผล

8. กรณีไม่ปลดหมายจับ ตามพรก.ฉุกเฉิน

มีกรณีที่ต้องสงสัยถูกหมายจับตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ (หมาย ฉ.ฉ.) หรือหมายตาม ป.วิอาญา เมื่อจับตัวหรือมอบตัวแล้ว เจ้าหน้าที่ไม่ยกเลิกหมาย ทำให้การเดินทางของผู้ต้องสงสัยประสบกับปัญหา อสญ. ควรแนะนำดังนี้

- (1) ยื่นคำขอหนังสือรับรองสถานภาพของผู้เสียหายต่อหน่วยงานที่ควบคุมตัว
- (2) ยื่นคำร้องขอต่อศาล ขอให้ศาลมีคำสั่งปลดหมายดังกล่าว
- (3) นำคำสั่งศาล และแจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

9. กรณี ถูกเชิญตัว กักตัว ควบคุมตัวซ้ำซาก

- (1) ตรวจสอบข้อเท็จจริงมูลเหตุที่ผู้เสียหายเคยถูกเชิญตัว กักตัว ควบคุมตัว ในแต่ละครั้ง
- (2) ทำหนังสือร้องเรียนขอความเป็นธรรม และชี้แจงข้อเท็จจริงให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ
- (3) ติดตามผลการดำเนินการให้ความช่วยเหลือและแจ้งให้ผู้ร้องทราบ

10. กรณีมีเจ้าหน้าที่มาที่บ้านบ่อยครั้ง

- (1) แนะนำให้สอบถามถึงเหตุผล วัตถุประสงค์ของเจ้าหน้าที่ ให้ความร่วมมือ
- (2) อธิบายให้ผู้ร้องเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายพิเศษที่บังคับใช้ในพื้นที่

11. กรณีบังคับให้สูญหาย

มีหลายกรณีที่ผู้ต้องสงสัยถูกเจ้าหน้าที่บังคับเอาตัวและหายสาบสูญไปโดยไม่ทราบว่าเป็นเจ้าหน้าที่เอาตัวไปไว้ที่ใด เป็นตายเป็นอย่างไร เรียกว่าการบังคับให้หายสาบสูญ หรือ “อุ้มหาย” ซึ่งถือเป็นอาชญากรรมร้ายแรงที่กระทำโดย

เจ้าหน้าที่รัฐ อันเป็นความผิดทั้งตามกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายในประเทศ ที่ห้ามเจ้าหน้าที่กระทำ ไม่ว่าจะในสถานการณ์ เหตุผล หรือ วัตถุประสงค์ใดก็ตาม

ดังนั้นเมื่อสงสัยว่ามีบุคคลถูกอุ้มหาย อสญ.ควรดำเนินการดังนี้

- (1) สอบข้อเท็จจริงเบื้องต้น
- (2) แนะนำให้ผู้ร้องแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน
- (3) รวบรวมเอกสาร พยานหลักฐานเบื้องต้น
- (4) ทำหนังสือร้องเรียน และร้องขอความเป็นธรรมต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- (5) ติดตามความคืบหน้า ผลการดำเนินการให้ความช่วยเหลือ
- (6) รวบรวมข้อมูล เพื่อดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

12. กรณีการขอตรวจเก็บ DNA

(1) การตรวจเก็บ DNA ต้องได้รับความยินยอมสมัครใจโดยผู้ที่ถูกจัดเก็บ และทุกคนมีสิทธิปฏิเสธการขอตรวจเก็บ DNA

(2) หากเป็น DNA ของเด็ก ต้องได้รับการยินยอมจากผู้ปกครอง

(3) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ได้ออกมาให้ความเห็นว่าการจัดเก็บ DNA ของเด็กจากเยื่อบุกระพุ้งแก้มเป็นละเมิดสิทธิมนุษยชนของเด็กอย่างร้ายแรง

อสญ. ควรแนะนำประชาชนว่า ไม่ควรให้เจ้าหน้าที่ตรวจ DNA โดยตนเองไม่สมัครใจ หรือโดยจำใจ กรณีประสบปัญหา ควรปรึกษา อสญ. หรือทนายความก่อน

13. การเก็บเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ

ข้อมูล เอกสารหลักฐานต่าง ๆ มีความสำคัญในการเผยแพร่ ร้องเรียนขอความเป็นธรรม การร้องเรียนทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ การต่อสู้คดีหรือการฟ้องคดี ดังนั้น อสญ. จึงควรดำเนินการดังนี้

- (1) จัดเก็บอย่างเป็นระบบ เป็นหมวดหมู่ ที่จะหยิบใช้หรือเข้าถึงโดยง่าย
- (2) ควรถ่ายสำเนาเอกสาร ถ่ายรูป และนำเข้าจัดเก็บตามระบบข้อมูลคอมพิวเตอร์
- (3) ต้นฉบับหรือพยานหลักฐานที่เป็นวัตถุ ให้เก็บไว้ในที่ปลอดภัย
- (4) เอกสารหรือวัตถุที่ส่งให้แก่เจ้าหน้าที่ บุคคลอื่น หรือศาล ต้องถ่ายสำเนาหรือบันทึกรายการสิ่งของไว้หนึ่งชุด ให้ผู้รับลงรายมือชื่อว่าได้รับต้นฉบับหรือวัตถุไว้แล้ว

14. การรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเบื้องต้น

การสอบและรวบรวมข้อเท็จจริงเป็นบทบาทที่สำคัญของ อสญ.

14.1 ข้อควรปฏิบัติในการสอบข้อเท็จจริงเบื้องต้น

- (1) อสญ. ควรแนะนำตัวเองและทีมงาน บทบาทการทำงาน ขององค์กรที่ตัวเองทำงานและแจ้งวัตถุประสงค์ของการรวบรวมข้อมูล

(2) ในกรณีสัมภาษณ์บุคคล อาจมีแบบฟอร์ม ให้ความยินยอม ในการให้สัมภาษณ์ และการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ หรือบทบาทของผู้ให้ข้อมูล หรือให้สัมภาษณ์ที่อาจต้องกระทำเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและปกป้อง สิทธิมนุษยชนและความเป็นธรรม

(3) ในกรณีผู้เสียหาย ญาติ ให้สอบถามความสมัครใจในการ ดำเนินการช่วยเหลือต่าง ๆ เช่น การทำหนังสือร้องเรียน การนำเสนอเรื่องราว ผ่านสื่อ การส่งรายงานการละเมิดสิทธิ

14.2 หลักการบันทึกข้อเท็จจริงเบื้องต้น

(1) ชื่อ สกุล อายุ อาชีพ ของผู้เสียหายและผู้ร้อง ในกรณีร้องแทน ให้ระบุความสัมพันธ์ด้วย

(2) วันเวลาและสถานที่เกิดเหตุ

(3) รายละเอียดของข้อเท็จจริง ลำดับเหตุการณ์ตามวันเวลา

(4) พฤติการณ์การตรวจค้น การจับกุม การควบคุมตัว

(5) สาเหตุ การตรวจค้น การจับกุม การควบคุมตัว ตามความคิด

ของผู้ร้อง

(6) ข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ เป็นหน่วยงานใด มาจากไหน จำนวน เท่าไหร่ ได้พบอะไรที่เป็นหลักฐาน แยกหน่วยงานให้ชัดเจน เช่น ตำรวจ ทหาร เจ้าหน้าที่อส. (อาสาสมัครรักษาดินแดน)

14.3 หลักการเขียนรายงาน

(1) ลำดับเหตุการณ์ตามวัน เวลาที่บันทึก

(2) ควรแยกแยะระหว่างข้อเท็จจริงกับความรู้สึกของผู้ร้อง

(3) ข้อมูลใดเป็นข้อสันนิษฐาน หรือเป็นความเห็นของผู้ร้อง

ต้องระบุให้ชัดเจน

(4) ควรคำนึงถึงความลับทางคดี หรือผลกระทบของผู้ร้อง เช่น ในกรณีที่มีการร้องเรียน ควรอธิบายผลที่จะได้รับและควรประเมินความเสี่ยงในเบื้องต้น

14.4 ข้อควรระวังของผู้สอบข้อเท็จจริง

- (1) วางตัวให้เป็นกลาง
- (2) ต้องตั้งใจฟัง และควบคุมประเด็น
- (3) อย่าใส่อารมณ์กับข้อเท็จจริงที่ได้รับ แต่อาจทำบันทึกความเห็นหรือข้อสังเกตได้
- (4) ควบคุมบรรยากาศการสอบข้อเท็จจริง
- (5) อย่าชี้นำข้อเท็จจริง
- (6) บุคคลหรือพยานที่สามารถอ้างอิงได้ ต้องระบุชัดเจน
- (7) ควรอ่านข้อความที่บันทึกให้ผู้ร้องฟังด้วยเสมอ ก่อนลงลายมือชื่อ หรือพิมพ์ลายนิ้วมือ

หลักพื้นฐาน กฎหมายพยานเบื้องต้น โดย ธีรรัฐ บุณนาค เผยแพร่ครั้งแรกในเฟสบุค “26 ข้อกับกฎหมายพยานเบื้องต้น”

ทุกวันนี้ มีคนพูดเรื่องพยานหลักฐานกันมาก.. แต่พยานหลักฐานกลับเป็นเรื่องที่มักจะรู้กันในหมู่นักกฎหมายเท่านั้น..วันนี้ จะมาแชร์ให้ประชาชนได้ทราบเรื่องนี้บ้างนะครับ..

เพื่อประชาชนจะได้เข้าใจว่า พยานหลักฐานในคดีอาญาคืออะไร ศาลให้คุณค่ากับพยานประเภทไหน

1. พยานหลักฐานในศาล แบ่งออกเป็น 3 ประเภท พยานบุคคล พยานวัตถุ และพยานเอกสาร..

2. ก่อนถึงศาล พนักงานสอบสวนมีหน้าที่หาพยานหลักฐาน เช่น อาวุธที่ใช้ สอบปากคำพยานที่เห็นเหตุการณ์..รวมสำนวนไว้..

3. พนักงานอัยการสั่งให้พนักงานสอบสวนหาพยานเพิ่มเติมได้ ถ้าเหตุว่าสำนวนยังอ่อนเกิน..

4. พนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการ..ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร มีหน้าที่รวบรวมมาเสนอศาล ตอนฟ้องคดี..

ศาลเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายตุลาการ มีหน้าที่พิพากษาตัดสิน.. คนละฝ่ายกับฝ่ายบริหาร..

5. พนักงานสอบสวนทำสำนวนเสร็จ.. จะส่งให้อัยการ..เพื่อฟ้องศาล..

ถ้าพยานหลักฐานอ่อนเกิน ไม่พอให้ศาลฟังลงโทษได้ อัยการก็จะมีคำสั่งไม่ฟ้อง.. ปล่อยคนทำผิดไปเลย..

6. ในชั้นตำรวจ ถ้าสงสัยว่า อะไรอาจเกี่ยวข้อง ต้องรวบรวมเอามาเป็นพยานไว้ก่อน..

7. ในชั้นศาล คดีอาญา แค่งสงสัยว่า จำเลยอาจจะไม่ผิด ..ให้ศาลพิพากษา ยกฟ้องไว้ก่อน..

8. พยานหลักฐานที่ไม่ชอบ ศาลจะไม่รับฟัง

เช่น คำให้การที่ได้มาเพราะข่มขู่ หลอกลวง ให้สัญญา พยานเท็จ หรือข้อมูลบางอย่างที่ได้มาโดยไม่มีหมายค้น หรือไม่ได้ขออนุญาตศาลก่อน..

9. ศาลไม่ได้เชื่อพยานที่จำนวนว่า มาก หรือน้อย .. แต่ความน่าเชื่อถือจะดู จาก ความเป็นธรรมชาติ มีเหตุผล และสอดคล้องกับ พยานหลักฐานอื่น และ พฤติการณ์ในคดี..

10. พยานที่เห็นเหตุการณ์ เรียกว่า ประจักษ์พยาน. ศาลให้ความสำคัญ มากที่สุด..เช่น ผู้เสียหาย หรือ ผู้เห็นเหตุการณ์..

11. ประจักษ์พยานปากเดียว ถ้าน่าเชื่อ.. ศาลตัดสินลงโทษได้เลย

เช่น ผู้เสียหายที่ถูกข่มขืนจำหน้าคนร้ายได้..

12. ประจักษ์พยานเพียงปากเดียว ถ้านไม่น่าเชื่อ .. ศาลตัดสินยกฟ้อง ได้เลย

เช่น เหยื่อที่ถูกยิงบาดเจ็บเจ็บให้การว่า เห็นคนร้าย แต่ตอนนั้นตน นอนหลับอยู่..

13. ส่วนพยานที่ไม่เห็นเหตุการณ์ เรียกว่า .. พยานแวดล้อม หรือพยาน บอกเล่า.. มีน้ำหนักความน่าเชื่อ่น้อยกว่า..

14. ถ้ามีพยานมาก และพยานทั้งหมดสอดคล้องกัน.. จะน่าเชื่อถือมาก เช่น พยาน 5 ปากให้การว่า เห็นมือปืน ตรงกับกล้องวงจรปิด และคำให้การ รับสารภาพ..

แต่ถ้าพยานบางคนเบิกความต่างกันในเรื่องสำคัญ.. ก็ยกฟ้องได้ง่าย ๆ ..

15. พยานที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง ..ไม่มีประโยชน์ได้เสีย.. ไม่เคยโกรธกันมาก่อน..จะมีน้ำหนักมาก ..

เช่น พยานที่ไม่รู้จัก คู่ความมาก่อน

16. พยานที่เป็นญาติ หรือคนในครอบครัว มาเบิกความช่วยกัน .. ศาลให้น้ำหนักน้อย ..

เช่น สามียืนยันว่าภริยาเป็นผู้บริสุทธิ์

17. พยานผู้เชี่ยวชาญ ที่มาให้การ ในเรื่อง ความรู้เฉพาะทาง.. ศาลให้ความสำคัญมาก.. ถ้าเบิกความน่าเชื่อถือในประเด็นเรื่องความรู้นั้น.

เช่น แพทย์ หรือผู้เชี่ยวชาญอาวุธปืน

18. พยานนิติวิทยาศาสตร์.. เช่น ผลตรวจบาดแผล ลายพิมพ์นิ้วมือ หรือดีเอ็นเอ..ต้องมีพยานผู้เชี่ยวชาญมาเบิกความประกอบ..

19. พยานนิติวิทยาศาสตร์ .. ศาลให้ความสำคัญมาก.. หากทำตามขั้นตอนที่ถูกต้องและได้มาตรฐาน ทั้งการเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์หลักฐาน..

20. พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์นั้น.. ศาลจะรับฟังประกอบ พยานอื่น ๆ .. และไม่ได้มีความสำคัญมากไปกว่าประจักษ์พยาน..

21. พยานบุคคล พยานวัตถุ และพยานเอกสาร .. ต้องผ่านการค้นหา ความจริง โดยการสอบถามและตรวจพิสูจน์จากอีกฝ่าย..เพื่อยืนยัน หรือจับพิรุธ ต่อหน้าคู่ความ และต่อหน้าศาล..

22. เมื่อทนายจำเลยและพนักงานอัยการ ได้สอบถามและตรวจสอบพยาน ทั้งหมดแล้ว..

ศาลจะนำไปพิจารณาซึ่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานทั้งหมด ก่อนพิพากษาคดี..

23. ในคำพิพากษา ศาลจะวิเคราะห์พยานหลักฐานทั้งหมด และระบุว่า พยานเหล่านั้นมีความน่าเชื่อถือ หรือมีข้อพิรุธให้สงสัยอย่างไร พร้อมทั้ง ให้เหตุผล..

24. คดีแพ่ง ศาลซึ่งน้ำหนักของพยานทั้งสองฝ่ายโดยเอามาเทียบกัน.. ใครน่าเชื่อถือกว่า.. แม้แต่นิดเดียว.. ฝ่ายนั้นชนะ.. (ใช้หลัก ความน่าจะเป็น หรือน่าเชื่อมากกว่า ไม่น่าเชื่อ.. probable cause)

25. คดีอาญา ศาลฟังพยานโจทก์เป็นหลัก.. ถ้าไม่น่าเชื่อ.. ศาลจะยกฟ้องเลย..ไม่ต้องฟังพยานจำเลย..

ถ้าพยานโจทก์น่าเชื่อ.. จะฟังพยานจำเลยต่อว่าน่าเชื่อหรือ ทำลายพยานโจทก์ได้บ้างมั๊ย..

ถ้าฟังแล้ว ทำให้ศาลไม่แน่ใจในพยานโจทก์ .. คือแค่สงสัย.. ศาลจะยกฟ้อง.. (ใช้หลัก เชื่อโดยปราศจากสงสัย ยกประโยชน์ให้จำเลย .. beyond reasonable doubt)

26. การแพ้ หรือชนะในคดี.. จึงขึ้นกับว่า ฝ่ายใด จะหาพยานที่น่าเชื่อถือมายืนยันข้ออ้าง หรือข้อต่อสู้ได้ตรงกับความเป็นจริงมากกว่ากัน..

ที่สำคัญ ระบบของไทย ศาลไม่ได้หาพยาน.. แต่คู่ความต้องหาพยาน.. แม้จะไม่ผิด แต่ไม่มีพยาน.. ก็แพ้ได้..

ตอนนี้ ได้ทราบเรื่องพยานหลักฐานแล้ว.. ต่อไปนี้เวลาดูข่าวดัง.. จะได้ลองใช้เหตุผลตามหลักเกณฑ์ที่กล่าวข้างต้น.. ทีละข้อ ทีละข้อ.. จะได้ทราบว่า กฎหมายพยานพูดไว้อย่างไร และศาลจะคิดแบบไหน.. เหมือนกับที่สื่อนำเสนอมั๊ย.. หรือเป็นจริงตามกระแสสังคมหรือความเชื่อของใครหรือไม่..

อยากให้ประชาชนมั่นใจครับว่า ไม่ว่าจะท่านจะเห็นด้วยหรือไม่ หรือใครจะว่าอย่างไร..

ศาลไม่ได้ตัดสินคดีตามกระแสสังคม.. ตามความรู้สึก.. หรือตามความเชื่อส่วนตัว..

แต่ศาลตัดสินคดี.. โดยอาศัยเหตุผล ที่เกิดจากการพิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานที่ คู่ความเอามาแสดง.. โดยใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น.. ดูเหตุผลของศาลได้ในคำพิพากษาครับ..

พยานหลักฐานจึงมีความสำคัญมาก.. เมื่อเป็นคดีความ.. จึงอย่าได้
เรียกร้องหาความจริง.. อยากได้ความเป็นธรรม.. โดยไม่แสวงหาพยานหลักฐาน
มายืนยัน..

เพราะศาลจะดูพยานหลักฐานในคดีเท่านั้น.. ถ้ามั่นใจว่า ตนไม่ผิด ..
ต้องเอาหลักฐานมาทำให้ศาลเชื่อว่าตนไม่ผิดด้วย..

“ความเชื่อว่าตนบริสุทธิ์อย่างเดียว ไม่ช่วยให้ชนะคดีได้..”

ถ้าหาพยานมาเสนอศาลจนสุดความสามารถแล้ว.. ได้แค่ไหน ..ก็ขอ
ให้ปล่อยวาง.. จงเชื่อว่า ความจริงจะปรากฏ..ในคำพิพากษา..

แต่หาก ศาลไม่เห็นความจริงที่เสนอ.. ให้รับอุทธรณ์ภายใน 1 เดือน
นะครับ.. ยังมีศาลสูงคอยให้ความเป็นธรรมแก่ท่านอยู่..

ถ้าจนถึงศาลฎีกาแล้ว.. ผลคำพิพากษาศาลฎีกาออกมา ก็ยังไม่เป็น
ที่พอใจ.. คราวนี้ .. ก็คงต้องทำใจละครับ..

ผมมักจะสอนนิสิตนักศึกษาเสมอว่า..

“ถ้าเราทำอะไร ไม่เต็มที่.. แล้วไม่สำเร็จ.. เสียใจเถอะ และต้องโทษ
ที่ตัวเราเอง..

..แต่หากเราใช้ความพยายามจนสุดความสามารถแล้ว.. มันยังไม่สำเร็จ.... ก็จงโทษกรรม โทษเวร โทษผีสังเทวดา..โทษอะไรก็ได้..

..แต่อย่าโทษตัวเอง..

ชีวิต..ยังมีอะไรให้ทำอีกมากมาย.. สิ่งดี ๆ ยังรอเราอยู่อีกเยอะ..”

..ขอเป็นกำลังใจให้ ปลาทุกตัว ที่ยังว่ายทวนน้ำ.. อย่างมีความสุข
นะครับ..

cr. ธีรรัฐ บุณนาค